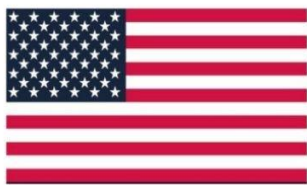

PROJEKT

**Zaštita žena i podzastupljenih skupina
kao žrtava trgovanja ljudima:
Jačanje znanja i vještina pravnih
praktičara u Hrvatskoj**

EMBASSY OF THE UNITED STATES
ZAGREB - CROATIA

HRVATSKO UDRUŽENJE ZA
KAZNENE ZNANOSTI I PRAKSU
CROATIAN ASSOCIATION OF CRIMINAL
SCIENCES AND PRACTICE

Embassy of the United States
Zagreb - Croatia

HRVATSKO UDRUŽENJE ZA
KAZNE ZNANOSTI I PRAKSU
CROATIAN ASSOCIATION OF CRIMINAL
SCIENCES AND PRACTICE

SMJERNICE ZA SUZBIJANJE TRGOVANJA LJUDIMA I ZAŠTITU ŽENA, DJECE, ROMA I MIGRANATA KAO ŽRTAVA TRGOVANJA LJUDIMA ZA PRAVOSUDNE PRAKTIČARE

Guidelines on Combating Human Trafficking and Protection of Women, Children, Roma and Migrant Victims for Justice Professionals

Priredili:

Izv. prof. dr. sc. Aleksandar Maršavelski

Andrej Božinovski, mag.iur.

Objavlivanje ovog sadržaja financirano je grantom Ministarstva vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država (Department of State). Mišljenja, nalazi i zaključci koji su ovdje navedeni pripadaju autorima i ne odražavaju nužno mišljenja, nalaze i zaključke Ministarstva vanjskih poslova Sjedinjenih Američkih Država.

Zagreb 2023.

1. UVOD

1.1. Opće informacije o projektu

U okviru projekta se preispituje domaći i međunarodni pravni i institucionalni pravni i praktični okvir suzbijanja trgovanja ljudima, a sve u cilju donošenja novog Nacionalnog plana za suzbijanje trgovanja ljudima. Cilj projekta je promovirati višedimenzionalan i fleksibilan pristup žrtvama trgovanja ljudima radi izbjegavanja njihove dodatne viktimizacije u Republici Hrvatskoj, s posebnim naglaskom na zaštitu žena i podzastupljenih skupina, a to su u prvom redu djeca, migranti i pripadnici romske nacionalne manjine. Težište projekta su edukativne radionice o pravima žrtava trgovanja ljudima te prava koja proizlaze iz statusa žrtve trgovanja ljudima.

2.2. Suradnja i partnerstvo na projektu

Projekt se provodi u suradnji s četiri pravna fakulteta u Hrvatskoj (Osijek, Rijeka, Split i Zagreb), Pravosudnom akademijom, Hrvatskom odvjetničkom komorom, Službom za podršku žrtvama i svjedocima kaznenih djela Ministarstva pravosuđa i uprave, Odjelima za podršku žrtvama i svjedocima kaznenih djela pri županijskim sudovima, Centrom za nestalu i zlostavljanu djecu, Uredom za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske te domaćim i američkim pravnim stručnjacima i praktičarima.

1.3. Sažetak preporuka

Istraživanje provedeno za potrebe ovih Smjernica usmjereno je na analizu podataka proizašlih prvenstveno iz ispitivanja 82 slučaja trgovanja ljudima u Hrvatskoj, pri čemu je identificirano 177 žrtava i ukupno 154 prijavljena počinitelja ili osumnjičenika. Prikupljeni podaci obuhvaćaju razdoblje od 2016. do 2020. godine. Dodatno, istraživanje je uključilo 20 intervjua s osobama koje su direktno uključene u hrvatski sustav suzbijanja trgovanja ljudima.

Nalazi istraživanja rezultirali su opsežnim skupom preporuka i prijedloga intervencija usmjerenih na poboljšanje pravnog okvira za borbu protiv trgovanja ljudima. Ove preporuke obuhvaćaju različite aspekte zakonodavstva i politike, uključujući:

1. Konsolidacija ili usklađivanje pravnog okvira koji se odnosi na trgovinu ljudima i ropstvo. To uključuje osiguravanje koherentnosti i usklađenosti između postojećih zakona i propisa koji se bave ovim pitanjima.
2. Uvođenje Zakona o suzbijanju trgovanja ljudima. Uspostava posebnog zakona posvećenog borbi protiv trgovanja ljudima pružila bi jaču pravnu osnovu za kazneni progon počinitelja i zaštitu žrtava.

3. Uspostava neovisnog nacionalnog izvjestitelja za trgovinu ljudima. Stvaranje ove uloge olakšalo bi praćenje, izvješćivanje i procjenu napora u borbi protiv trgovine ljudima u zemlji, osiguravajući sustavniji pristup borbi protiv ovog kriminala.
4. Uključivanje žrtava trgovanja ljudima u Zakon o obeštećenju žrtvama kaznenih djela. Time bi se žrtvama trgovine ljudima omogućio pristup novčanoj naknadi i potpori, priznajući im status žrtve kaznenog djela.
5. Propisivanje hitnosti postupanja u predmetima trgovanja ljudima. Ova preporuka naglašava važnost davanja prioriteta i ubrzanja pravnih postupaka povezanih s trgovinom ljudima kako bi se osigurala brza pravda za žrtve i pravovremeno kazneno gonjenje počinitelja.
6. Provedba klauzula o nekažnjavanju žrtava trgovine ljudima. Takve odredbe bi zaštitile žrtve od kažnjavanja za zločine koje su bile prisiljene počinuti dok su bile žrtve trgovine ljudima, osiguravajući njihovu zaštitu i rehabilitaciju, a ne daljnju viktimizaciju.
7. Kontinuirana edukacija o trgovanju ljudima na svim razinama. Ova preporuka naglašava potrebu za stalnim i sveobuhvatnim programima obuke za pravosudne stručnjake, organe za provedbu zakona i relevantne dionike kako bi unaprijedili svoje znanje i vještine u prepoznavanju, sprječavanju i rješavanju slučajeva trgovine ljudima.

Nekoliko predloženih mjera opće su naravi i mogle bi se primijeniti i na druga kaznena djela. Primjerice, formulacija obveze dosuđivanja imovinskopravnih zahtjeva kao pravila u Zakonu o kaznenom postupku, načela naknade štete žrtvama kaznenih djela te uvođenje posebnih obveza uz uvjetnu osudu kao pravila u Kaznenom zakonu.

Ukratko, ovo istraživanje pruža vrijedan uvid u izazove borbe protiv trgovanja ljudima u Hrvatskoj. Preporuke i predložene intervencije navedene u studiji imaju za cilj ojačati pravni okvir i poboljšati zaštitu žena, djece, Roma i žrtava migranata. Rješavanjem praznina u zakonodavstvu, uspostavljanjem nezavisnih mehanizama nadzora i promicanjem obrazovanja i svijesti, pravosudni stručnjaci mogu igrati vitalnu ulogu u borbi protiv trgovine ljudima i osiguravanju dobrobiti i prava žrtava.

1.4. Pregled relevantne domaće literature

U vrijeme tranzicije, Hrvatska se borila s nedostatnom pravnom regulativom, neučinkovitošću rada policije i pravosuđa, ignoriranjem nasuprot preuveličavanju problema trgovanja ljudima, korupcijom, nedostatkom izobrazbe i resursa te plana suzbijanja trgovanja ljudima.¹ Radovi iz

---

¹ Belušić, M. et al., op.cit., str. 56.

tog vremena promatrali su trgovanje ljudima iz perspektive Hrvatske kao tranzitne zemlje. Tako su *Kovčo Vukadin i Jelenić* govorili o tri stadija trgovanja ljudima: 1. vrbovanje žrtve u zemlji podrijetla, 2. transport žrtve do destinacijske zemlje, i 3. iskorištavanje u zemlji odredišta.² Ako uzmemo u obzir činjenicu da je samo za vrijeme migrantskog vala 2015.-2016. evidentirano ukupno 666.313 nezakonitih prelazaka državne granice,³ a bilo ih je puno više koji nisu evidentirani, a ima ih i danas, možemo sa visokim stupnjem sigurnosti reći da se Hrvatska ponovo pozicionirala kao tranzitna zemlja.

Derenčinović je identificirao dva prijelomna trenutka u afirmaciji prava žrtava trgovanja ljudima kao suvremenog oblika ropstva.⁴ Prvi je donošenje Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima 2005. godine, a drugi je odluka Europskog suda za ljudska prava (ESLJP) u predmetu *Rantsev protiv Cipra i Rusije* iz 2010. godine⁵ kojom je utvrđeno da je trgovanje ljudima sadržano u članku 4. Konvencije.⁶ Ta presuda je imala snažan odjek u cijeloj Europi pa tako i u Hrvatskoj, što je omogućilo žrtvama trgovanja ljudima da se obraćaju tom sudu kao krajnjoj instanci u zaštiti njihovih ljudskih prava. Bez nje ne bi bilo ni 10 godina kasnije presude *S.M. protiv Hrvatske*, o kojoj će biti riječi u ovom radu.

Posebna tema o kojoj se raspravljalo u literaturi je još uvijek aktualno pitanje regulacije nekažnjivanja žrtava trgovanja ljudima. *Munivrana Vajda, Dragičević Prtenjača i Maršavelski* su identificirali tri kategorije modela nekažnjavanja žrtava trgovanja ljudima: opći model krajnje nužde ili prisile; posebni kauzalni model; i ostali modeli.⁷ Hrvatska trenutno primjenjuje opći model krajnje nužde, ali je ipak uočena potreba regulacije posebnog kauzalnog modela (v. poglavlje 3.1.1.).

Trgovanje ljudima i ropstvo usko su povezani te se, iako su sada odvojena kaznena djela, u našem radu analiziraju zajedno zbog pravnog okvira koji je uglavnom i dalje zajednički. *Herceg Pakšić i Jukić*⁸ su u svom radu preispitali sadržaj pojma ropstva kako bi ga se prilagodilo suvremenim oblicima iskorištavanja – predlažući tumačenje ropstva kroz svako znatno ograničenje osobne slobode, koje podrazumijeva i znatnu razinu ovisnosti žrtve o počinitelju te izrabljivanje. Bavili su se i institutom servituta ili ropstvu sličnih odnosa i razgraničenjem od ropstva, zaključujući da iako prisilan ili obvezan rad imaju kao temeljne elemente nedobrovoljnost žrtve i kaznu, potonja se treba tumačiti kao bilo kakvo zlo koje žrtvu

---

² Kovčo Vukadin, I., Jelenić, D., Trgovanje ljudima: kriminološki i kaznenopravni aspekt, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 10, no. 2, 2003, str. 665-718.

³ MUP RH, Godišnje izvješće za 2020. godinu o migracijama i azilu u Republici Hrvatskoj, Nacionalno izvješće (2. dio), Zagreb, 2021. str. 76.

⁴ Derenčinović, D., Nisu na prodaju – o pravima žrtava trgovanja ljudima nakon presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Rantsev protiv Cipra i Rusije*, Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, vol. 1, no. 1, 2010, 53-72.

⁵ *Rantsev protiv Cipra i Rusije*, Europski sud za ljudska prava, 25965/04, presuda od 7.1.2010.

⁶ Ibid.

⁷ Munivrana Vajda, M., Dragičević Prtenjača, M., Maršavelski, A., op.cit., str. 23.

⁸ Herceg Pakšić, B., Jukić, M., Primjena Konvencijskog prava u području zabrane ropstva i prisilnog rada: Europski standardi i hrvatska postignuća, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 23, no. 2, 2016, str. 281-310.

može snaći. Njihova kritička analiza prakse ESLJP ukazuje na izrazito restriktivan stav po pitanju utvrđivanja ropstva, a Hrvatska iako nema zasebnu inkriminaciju prisilnog rada ipak ga može podvesti pod ropstvo.

Regulacija krijumčarenja ljudi i trgovanja ljudima usko su povezane, kao što je već ukazao *Hathaway*, a od domaćih autora tom temom se bavila *Božić* koja je dala neke općenite smjernice za suzbijanje krijumčarenja i trgovanja ljudima,⁹ kao i *Doležal* oslanjajući se na pojedina poredbena iskustva.¹⁰

Uspoređujući razlike u sustavima suzbijanja trgovanja ljudima, *Potz* je ispravno uočio da se Švedska fokusira na žrtve, a Hrvatska na kazneno djelo.¹¹ Pritom Švedska dugi niz godina razvija javne politike koje otklanjaju uzroke trgovanja ljudima, kao što su siromaštvo, obiteljski problemi, mentalno zdravlje građana, neravnopravnost spolova, prostitucija, korupcija i dr.¹² Podaci prikupljeni u ovom istraživanju također pokazuju nedovoljnu posvećenost otklanjanju uzroka trgovanja ljudima u Hrvatskoj.

Najtemeljitiiju analizu aktualnog stanja suzbijanja i prevencije trgovanja ljudima u Hrvatskoj s preporukama dale su *Ofak* i *Munivrana Vajda*.¹³ U svom radu kritizirale su brojnost propisa koji uređuju materiju trgovanja ljudima i problematičnu pravnu prirodu protokola kojima se uređuju prava žrtava i postupanja nadležnih tijela u slučajevima trgovanja ljudima, sugerirajući donošenje Zakona o suzbijanju trgovanja ljudima. Osim toga, analizirale su važnu presudu ESLJP *S.M. protiv Hrvatske*, gdje se vidi da identifikacija žrtve trgovanja ljudima s pravima koje joj pripadaju nije dovoljna za zaštitu njezinih ljudskih prava, već je važan i učinkovit kazneni progon počinitelja, što je opet pokazatelj nedovoljne educiranosti sudaca, ali i policije i zdravstvenih radnika, koji dolaze prvi u kontakt sa žrtvama.

Anketno istraživanje u svrhu utvrđivanja stavova i percepcija građana o trgovanju ljudima provela je 2018. godine *Barić*.¹⁴ Rezultati istraživanja su pokazali da 90,5% osoba nije prisustvovalo nikakvom obliku edukacije na temu trgovanja ljudima.¹⁵ Kada bi prepoznali trgovanje ljudima čak 35,6% ispitanika rekli su da ne bi znali kome bi se obratili.¹⁶ Ovo svakako ukazuje na nedovoljnu zastupljenost trgovanja ljudima u kurikulumima osnovnih i srednjih škola, čime sam se posebno bavio i u okviru ovog istraživanja.

---

⁹ Božić, V., Krijumčarenje ljudi i trgovanje ljudima u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu i sudskoj praksi, Zbornik Pravnog Fakulteta Sveučilista u Rijeci, vol., 36, no. 2, 2015.

¹⁰ Doležal, D., op.cit., str. 1400.; Barić, R., op.cit., str. 27.

¹¹ Potz, T., Komparacija Švedske i Hrvatske u borbi protiv trgovine ljudima (trgovine seksom): može li Hrvatska naučiti nešto od Švedske?, Mali Levijatan: studentski časopis za politologiju 6, no. 1, 2019, str. 3.

¹² Ibid., str. 16-18.

¹³ Ofak, L., Munivrana Vajda, M., Preporuke za poboljšanje hrvatskog pravnog okvira i mjera za suzbijanje i prevenciju trgovanja ljudima, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 69, no. 1, 2019, str. 59-87.

¹⁴ Barić, R., op.cit., str. 27-46.

¹⁵ Ibid., str. 32.

¹⁶ Ibid.

Na temelju istraživanja metodom studije slučaja trgovanja ljudima koji se dogodio 2003. godine, a postupak se vodio od 2004. do 2015. godine, *Milković*¹⁷ je zaključila: žrtve trgovanja ljudima su većinom mladi i psihički zdravi ljudi (žene) siromašnog porijekla, često s nižim stupnjem obrazovanja jer je s takvim osobama lakše manipulirati, trgovanje ljudima je dobro organizirana kriminalna djelatnost na međunarodnoj razini, prostitucija je jedan od razloga trgovanja ljudima, istakla je modalitet uspostave kontrolnog mehanizma nad žrtvom i činjenicu da tranzitni stadij obično ne sadrži elemente iskorištavanja, kao i važnost u suradnji nadležnih tijela u samom postupku. Problem je u limitiranosti ovih zaključaka imajući u vidu da se radilo o studiji samo jednog slučaja, i to starijeg datuma. *Milković* se temom trgovanja ljudima bavila u još jednom radu, gdje je prikazala međunarodne instrumente ljudskih prava koji pokrivaju područje trgovanja ljudima.¹⁸

Marguč i *Žganec*¹⁹ su u svom radu ukazali na važnost suradnje i edukacije različitih dionika u pružanju psihosocijalne pomoći žrtvama trgovanja ljudima, u čemu profesija socijalnog rada igra iznimno važnu ulogu, kao i na nedostatak ljudskih, financijskih i materijalnih resursa udruga i javnih ustanova koji se bave ovom tematikom. I u ovom istraživanju su identificirani ovi problemi – tijekom i nakon istraživanog razdoblja mijenjala se više puta udruga koja pruža uslugu smještaja za djecu žrtve trgovanja ljudima, a otkriveni su problemi i u vezi privremenog smještaja odraslih žrtava trgovanja ljudima, prvenstveno zbog nedostatka materijalnih i personalnih resursa u sustavu socijalne skrbi.

Promoviranje prevencije trgovanja ljudima u medijima neizostavna je komponenta prevencije trgovanja ljudima imajući u vidu da je rizik od trgovanja ljudima prvenstveno kod mlađe populacije. Međutim, u istraživanom razdoblju (2016.-2020.) je došlo do opadanja aktivnosti podizanja svijesti građana o opasnosti trgovanja ljudima. Izuzetak je Hrvatski Crveni Križ koji u okviru projekata o prevenciji trgovanja ljudima posebnu pozornost posvećuje komunikaciji s medijima, što su detaljno opisali *Baranašić* i *Dabo* u svom radu, zaključujući da takvi projekti jesu korisni, ali nisu dostatni jer ne dopiru do šire javnosti.²⁰

Ovaj pregled literature ukazuje na to da trgovanje ljudima nipošto nije zapostavljena tema u našoj znanstvenoj i stručnoj literaturi – i to iz različitih perspektiva: pravne, kriminološke, politološke, socijalnog rada i dr. Dakako, neki od radova su imali ograničeni metodološki doseg pa su se bavili samo nekim aspektima trgovanja ljudima. U ovom radu je usvojen širi metodološki pristup, ali zbog ograničenosti duljine rada, fokusirat ćemo se samo na najvažnije rezultate istraživanja.

---

¹⁷ Milković, I., op.cit., str. 943-966.

¹⁸ Milković I., Trgovina ljudima kao najteži oblik kršenja ljudskih prava. Zbornik Pravnog fakulteta u Splitu. Vol. 57, no. 4, 2020, str. 1097-1111.

¹⁹ Marguč, S., Žganec, N., Važnost socijalnog rada i psihosocijalne pomoći u radu sa žrtvama trgovanja ljudima, Socijalne teme: Časopis za pitanja socijalnog rada i srodnih znanosti, vol. 1, no. 8, 2021, str. 99-114.

²⁰ Baranašić, L., Dabo, K., Prevencija trgovanja ljudima kao medijska tema Hrvatskog Crvenog križa, Migracije i identitet: kultura, ekonomija, država, IMIN, Zagreb, 2021., str. 198.

1.4. Metodologija

Iako su se različite metode razvile kako bi se vršile procjene broja žrtava trgovanja ljudima i istraživanja ovog fenomena, svakoj od njih se prigovara da pokriva samo dio žrtava trgovanja ljudima.²¹ Općenito je problem velikog broja istraživanja trgovanja ljudima u metodološkim slabostima koje bez kritičkog odmaka mogu navesti istraživača na pogrešne zaključke.²² Zbog toga, podloga za ovo istraživanje je kombinacija više istraživačkih metoda: studije slučajeva, polustrukturirani intervjui, analiza dokumenata, statistički podaci, promatranje i fokus grupe.

Studije slučajeva obuhvaćaju svih **82 predmeta u kojima je identificirano²³ 177 žrtava trgovanja ljudima** s ukupno 154 prijavljenih počinitelja odnosno osumnjičenika **za razdoblje 2016. – 2020.** Pritom je pojmom trgovanja ljudima za potrebe ovog rada obuhvaćeno i ropstvo jer se tako tretira i u postupku identifikacije žrtve trgovanja ljudima. Do podataka se došlo najprije uvidom u spise iz evidencije predmeta identificiranih žrtava trgovanja ljudima koju vodi Ministarstvo unutarnjih poslova, gdje su dobiveni podaci o žrtvama, počiniteljima i prijavljenim kaznenim djelima iz policijskih spisa. Na temelju brojeva policijskih spisa su putem Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH (ULJPPNM) zatraženi podaci od DORH-a o daljnjem tijeku postupka. Pritom se podaci o okrivljenicima više nisu poklapali jer su u nekim predmetima pojedinci koji nisu bili prijavljeni policiji u vrijeme identifikacije žrtve trgovanja ljudima bili obuhvaćeni optužnicom. Neke predmete državno odvjetništvo (DO) nije uopće niti moglo identificirati na temelju policijskih brojeva spisa. DO je dostavilo svoje poslovne brojeve predmeta u kojima su identificirane žrtve trgovanja ljudima. Taj popis je zatim putem ULJPPNM poslan predsjednicima svih općinskih i županijskih sudova te se tako došlo do sudskih predmeta. Međutim, tijekom istraživanja javila se teškoća kod otkrivanja gdje se nalaze neki spisi DO i sudova kod kojih je došlo do prekvalifikacije npr. iz županijske u općinsku nadležnost ili su neki predmeti bili razdvojeni, a neki su bili spojeni u postupak koji se vodio pred drugim sudom i sl. Pritom valja istaknuti da su postupci u 41% istraživanih predmeta po okrivljenicima u listopadu 2021. još uvijek bili u tijeku pa su za njih podaci još uvijek nepotpuni u pogledu ishoda postupka. Osim toga, iako uzorak obuhvaća sve predmete u kojima su identificirane žrtve trgovanja ljudima u 5-godišnjem razdoblju, i dalje je vrlo ograničen zbog visoke tamne brojke pa prikupljene podatke treba uzeti s rezervom.

---

²¹ Tyldum, G., Brunovskis, A., Describing the unobserved: Methodological challenges in empirical studies on human trafficking, *International migration*, vol., 43, no. 1-2, 2005, str. 30.

²² Kelly L., You Can Find Anything You Want: A Critical Reflection on Research on Trafficking in Persons within and into Europe, u: F.Laczko i E. Gozdzak (ur.), *Data and research on human trafficking: A global survey*, International Organization for Migration, Geneva, 2005., str. 236-237

²³ Radi se o identifikaciju sukladno Protokolu za identifikaciju, pomoć i zaštitu žrtava trgovanja ljudima.

Osim navedenih studija slučajeva, dodatni kvalitativni izvor podataka za potrebe ovog istraživanja su ukupno 20 provedenih polustrukturiranih intervjua u 2021. godini s osobama uključenim u sustav suzbijanja trgovanja ljudima u Hrvatskoj. Među njima je 13 sadašnjih i 1 bivši član Operativnog tima Nacionalnog odbora za suzbijanje trgovanja ljudima, 4 zamjenika članova Operativnog tima Nacionalnog odbora za suzbijanje trgovanja ljudima, 2 sadašnja i 7 bivših članova Nacionalnog odbora te 5 zamjenika članova Nacionalnog odbora, čime su uzorkom obuhvaćene osobe koje su najupućenije u tematiku trgovanja ljudima u Hrvatskoj. Dobiveni podaci su korišteni kao provjera preliminarnih zaključaka dobivenih studijom slučaja te kao osnova za daljnje zaključke.

Nadalje, korištena je i statistička metoda za prikazivanje podataka iz analiziranih predmeta u kojima su identificirane žrtve trgovanja ljudima, a statistički podaci su prikupljeni i od intervjuiranih osoba te iz javno dostupnih baza podataka.

Također, analizirani su i brojni domaći i međunarodni dokumenti te izvješća u području suzbijanja trgovanja ljudima, a koji se odnose na Hrvatsku, uključujući: Izvješće Posebnog predstavnika OEES-a i Koordinatora za suzbijanje trgovanja ljudima nakon službenog posjeta Hrvatskoj od 3. do 5. rujna 2019. godine, Treći krug evaluacije Skupine stručnjaka za suzbijanje trgovanja ljudima Vijeća Europe (GRETA) iz 2020. godine, Izvješće o trgovanju ljudima Državnog tajništva SAD-a (TIP Report) iz 2021. i 2022. godine, Strategija Europske unije o borbi protiv trgovanja ljudima koja je komunicirana od strane Europske komisije 14. travnja 2021. godine i dr.

Održano je jedno promatranje, u kojem je istraživač prisustvovao sjednici Operativnog tima Nacionalnog odbora za suzbijanje trgovanja ljudima održanoj 27. srpnja 2021. godine. Na sjednici je sudjelovalo 12 članova Operativnog tima Nacionalnog odbora za suzbijanje trgovanja ljudima (od ukupno 15). Cilj promatranja je bio je prvenstveno da se dobiju podaci o radu Operativnog tima u vezi s identifikacijom žrtava trgovanja ljudima te koordinacijom i praćenjem predmeta u kojima su identificirane žrtve trgovanja ljudima.

Konačno, fokus grupa se održala 30. srpnja 2021. godine elektroničkim putem u povodu obilježavanja Svjetskog dana suzbijanja trgovanja ljudima u organizaciji ULJPPNM. Tom prilikom su predstavljeni preliminarni rezultati ovog istraživanja i raspravljeni s relevantnim dionicima.

1.5. Prava žrtava trgovanja ljudima (iz projektne brošure)

Pravo na dobivanje statusa identificirane žrtve trgovanja ljudima

❖ Ostvaruje se na temelju sumnje u potencijalni slučaj žrtve trgovanje ljudima

❖ Tijela ovlaštena za dodjelu statusa identificirane žrtve trgovanja ljudima:

① Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske – u suradnji s:

- Hrvatskim crvenim križem
- organizacijama civilnog društva

0800 77 99

SOS linija za žrtve trgovanja ljudima

② Operativni tim Nacionalnog odbora za suzbijanje trgovanja ljudima pri Uredu za ljudska prava i prava nacionalnih manjine Vlade RH

❖ Trajanje statusa:

➤ Početak – od identifikacije

➤ Trajanje – neovisno o kvalifikaciji djela u kaznenoj prijavi, optužnici ili presudi, kao i o ishodu kaznenog postupka, a status traje i nakon okončanja kaznenog postupka dokle god postoji potreba

➤ Gubitak – odlukom Operativnog tima Nacionalnog odbora za suzbijanje trgovanja ljudima:

- ① iskaz žrtve se temelji na lažnim činjenicama
- ② žrtva svojim ponašanjem ozbiljno ugrožava rad skloništa
- ③ prestale su okolnosti radi kojih je ostvareno pravo na pomoć i zaštitu

Pravo na prve oblike pomoći i zaštite

hitna medicinska pomoć

prijevoz i smještaj u prihvatni centar

prehrana i odmor

osobna higijena

obuća i odjeća

drugi oblici pomoći

Pravo na 24-satnu dostupnost mobilnih timova

- ❖ pružaju prve oblike pomoći i zaštitu novoidentificiranih žrtava trgovanja ljudima
- ❖ 4 mobilna tima: Osijek, Rijeka, Split i Zagreb

Pravo na privremeni boravak za strane državljane

odobrava MUP RH na 12 mjeseci uz mogućnost produženja

Pravo na razdoblje refleksije

razmišljanje o prihvaćanju prava iz programa pomoći i zaštite

odrasli: 60 dana, djeca: 90 dana

Prava iz programa pomoći i zaštite

siguran smještaj:

- ① nacionalno sklonište
- ② alternativni smještaj

zdravstvena zaštita

psihosocijalna zaštita

humanitarna pomoć

usluge prevođenja i tumačenja

pravna pomoć

žurnost i tajnost postupanja

Pravo na siguran povratak žrtve

❖ žrtva sama donosi odluku o dobrovoljnom povratku:

❶ povratak stranih državljana identificiranih u RH u zemlju povratka

❷ povratak hrvatskih državljana identificiranih u inozemstvu u RH

➤ dobrovoljan i siguran povratak osigurava MUP RH – uključuje:

- procjenu rizika i sigurnosti pri
povratku

- putnu dokumentaciju

- organizaciju putovanja

- zdravstveni pregled

- pratnju policije ili skrbnika

- siguran prijevoz

- poštivanje tajnosti podataka

Pravo na program podrške u integraciji / reintegraciji u društvo

❖ program pomoći i zaštite koji prepoznaje specifične potrebe i rizike žrtava s obzirom na spol, dob, invaliditet, trudnoću, roditeljstvo, spolnu orijentaciju i rodni identitet

❖ pravo na zdravstvenu zaštitu, smještaj, psihosocijalni tretman i savjetovanje

❖ prava iz područja socijalne skrbi

❖ pravna pomoć

❖ pravo na obrazovanje - osnovnoškolsko i srednjoškolsko, prekvalifikacija i dokvalifikacija

❖ pravo na informacije i stručnu pomoć sukladno pri zapošljavanju i prava za vrijeme nezaposlenosti

❖ pravo stranih državljana na učenje hrvatskog jezika i kulture

❖ pružatelji podrške:

- Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike
- Ministarstvo zdravstva
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja
- Hrvatski zavod za zapošljavanje
- organizacije civilnog društva

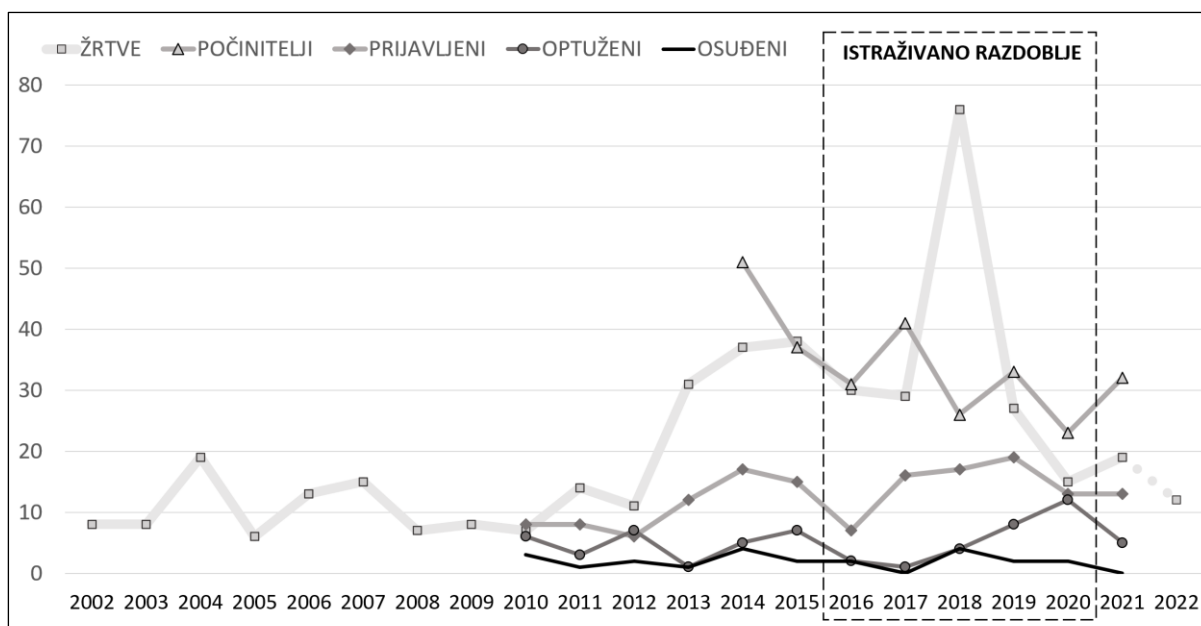
Prava žrtava iz Zakona o kaznenom postupku (ZKP) i Zakona o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela

- ❖ **opća prava** žrtava kaznenih djela (čl. 43. ZKP)
- ❖ **pravo na pojedinačnu procjenu** žrtve kaznenog djela (čl. 43.a ZKP)
- ❖ pravo na sudjelovanje u postupku u svojstvu **oštećenika** i prava koja proizlaze iz tog statusa (čl. 51.-59. ZKP)
- ❖ **Dodatna prava žrtava** kaznenih djela protiv spolne slobode i **trgovanja ljudima**:
  - pravo na razgovor sa savjetnikom prije ispitivanja (na teret proračuna)
  - pravo na opunomoćenika (na teret proračuna)
  - pravo da žrtvu u policiji i državnom odvjetništvu ispituje osoba istog spola te da ju, ako je to moguće, u slučaju ponovnog ispitivanja ispituje ista osoba
  - pravo na uskratu odgovora na pitanja koja nisu u vezi s kaznenim djelom, a odnose se na strogo osobni život
  - pravo zahtijevati ispitivanje putem audio-video uređaja
  - pravo na tajnost osobnih podataka
  - pravo zahtijevati isključenje javnosti s rasprave.
- ❖ specifična **prava djece žrtava** kaznenih djela (čl. 44. st. 1.-3. ZKP)
- ❖ žrtve **imaju pravo na novčanu naknadu** ako se radi o namjernom kaznenom djelu nasilja počinjenog u Hrvatskoj čija je posljedica teška tjelesna ozljeda, teško narušenje zdravlja ili smrt, a žrtva je državljanin EU ili ima prebivalište u EU, a djelo je prijavljeno ili evidentirano policiji ili državnom odvjetništvu

2. EMPIRIJSKI POKAZATELJI

Kao što je već spomenuto u prethodnom poglavlju, u istraživanom razdoblju (2016. – 2020.) identificirano je 177 žrtava trgovanja ljudima, što je **prosječno 35 žrtava godišnje**. To je u skladu i s brojem identificiranih žrtava u prethodnim godinama (38 u 2015., 37 u 2014., 31 u 2013.). Posljednji podaci pokazuju očekivani pad identificiranih žrtava trgovanja ljudima u pandemijskim godinama 2020. i 2021., a u 2022. je do listopada identificirano 10 žrtava trgovanja ljudima pa se očekuje daljnji pad i za ovu (postpandemijsku) godinu. Radi odgovarajuće kritičke evaluacije dobivenih podataka, godišnji broj identificiranih žrtava

trgovanja ljudima se sagledavaju u širem vremenskom kontekstu od kada se prate ovi podaci pri ULJPPNM (2002.-2022.) te u usporedbi s podacima o počiniteljima dobivenih od Državnog zavoda za statistiku kao što je prikazano na Slici 1.

Slika 1. – Godišnji broj identificiranih žrtava (2002.-2021.²⁴ i projekcija za 2022.) i počinitelja trgovanja ljudima (2014.-2021.)²⁵ te prijavljenih, optuženih i osuđenih punoljetnih i maloljetnih osoba za trgovanje ljudima ili ropstvo u Hrvatskoj (2010.-2021.)²⁶

Ne iznenađuje da u nekim godinama ima više optuženih nego prijavljenih (2012.) ili da je isti broj optuženih i osuđenih (2013., 2016. i 2018.) jer se neki postupci vode godinama. Već se iz ovog grafičkog prikaza vidi da je broj počinitelja koji su procesuirani za trgovanje ljudima i ropstvo u znatno manji. Statistički podaci se mogu dvojako interpretirati: na način da je u istraživanom razdoblju došlo do porasta kaznenih djela trgovanja ljudima ili da je policija u istom razdoblju djelovala učinkovitije u otkrivanju kaznenih djela trgovanja ljudima. Poredbeno istraživanja pokazuju da broj identificiranih žrtava pa tako i prijavljenih, optuženih i osuđenih počinitelja uglavnom može biti pokazatelj učinkovitosti pravosudno-represivnog sustava u otkrivanju trgovanja ljudima.²⁷ Ipak, do stvarnog porasta trgovanja ljudima je vrlo vjerojatno došlo - imajući u vidu uvodno citirane podatke o općem porastu modernih oblika ropstva, ali i migrantsku krizu s kojom započinje istraživano razdoblje.

²⁴ Izvor: Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade RH, Suzbijanje trgovanja ljudima, <https://ljudskaprava.gov.hr/suzbijanje-trgovanja-ljudima/599> (pristupljeno 20.10.2022.). Podatak o broju žrtava se poklapa s podacima dobivenim na temelju analize spisa.

²⁵ *Ibid.*, osim u istraživanom razdoblju gdje su uzeti podaci iz spisa kao vjerodostojniji.

²⁶ Izvor: Državni zavod za statistiku RH, dostupno na www.dzs.hr (20.10.2022.)

²⁷ Tyldum i Brunovskis, op.cit. str. 24.

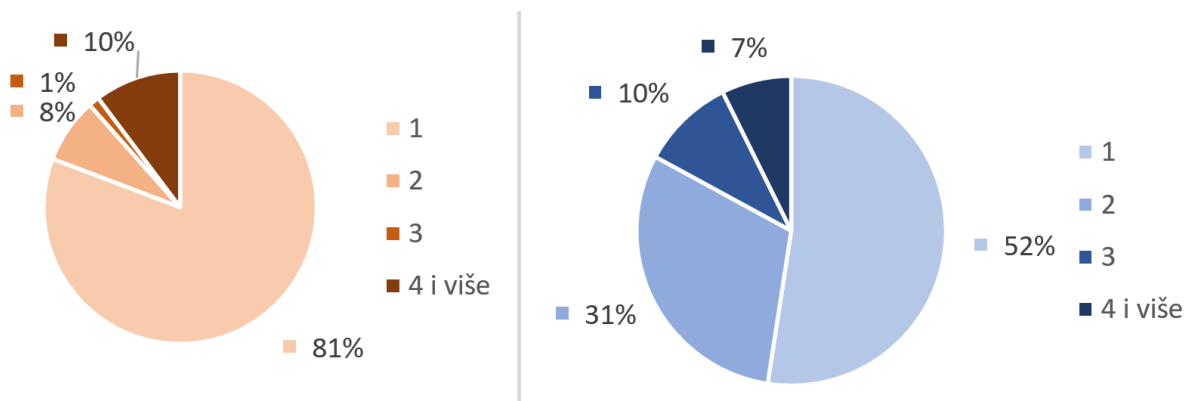
Razlog značajnog porasta broja identificiranih žrtava trgovanja ljudima u 2018. godini je činjenica da je u toj godini bio otkriven dosad najveći slučaj trgovanja ljudima u Hrvatskoj – **predmet „Tajvanci“**.²⁸ Čak 59 državljana Tajvana (NR Kina) su se javili na objavljene neistinite oglase za dobro plaćene poslove u Europi te im je organiziran i plaćen put i dolazak najprije u Sloveniju, a zatim u Hrvatsku, gdje su u razdoblju od rujna 2017. do 17. siječnja 2018., nakon što su im oduzete putovnice i mobilni uređaji, bili smješteni u dvije unajmljene kuće iz kojih im je bio onemogućen izlazak. Tamo su pod uvjetima potpune kontrole vršili kaznena djela prijevare i druge poslove. Prijevare su činili na temelju pisanih uputa putem online ilegalnog pozivnog centra. Glavni *modus operandi* sastojao se u tome da su kontaktirali kineske građane koji su u bolnicama obavljale određene zdravstvene preglede obavještavajući ih da je zatražena isplata osigurane svote i upućuje ih se na drugi „ured“ koji je od njih zatim uzimao osobne podatke, uključujući i podatke o bankovnim računima i karticama, a s kojih su zatim skidani novci. Pritom su verbalno i fizički zlostavljani i kažnjavani u slučaju neuspjeha odnosno nezadovoljstva obavljenim poslom, a njihov odlazak nazad u Tajvan je uvjetovan plaćanjem troškova za put i smještaj. Počinitelji su osuđeni za kazneno djelo trgovanja ljudima iz čl. 106. st. 1. i 3. KZ na kazne zatvora u trajanju od po 2 godine i 8 mjeseci, pri čemu se uz primjenu djelomične uvjetne osude izvršava dio kazne u trajanju od 1 godine i 3 mjeseca uz rok provjeravanja od 2 godine. Iz intervjua je dobivena informacija da žrtve u ovom predmetu nisu procesuirane za sudjelovanje u online prijevarama. U ovom jednom predmetu je sadržana točno trećina svih identificiranih žrtava trgovanja ljudima u istraživanom razdoblju te je značajno oblikovao podatke o žrtvama.

Protivno uvriježenom shvaćanju da trgovanje ljudima u pravilu uključuje više žrtava, kao i da počinitelji u pravilu djeluju u sastavu organizirane kriminalne grupe, podaci u istraživanom razdoblju sugeriraju suprotno: velika većina predmeta imalo je **po jednu žrtvu (81%) i jednog počinitelja (52%)**. Ipak, u nekim predmetima bilo više žrtava, ali nisu identificirane kao žrtve trgovanja ljudima. Primjerice, najveći predmet u kojem su identificirane žrtve trgovanja ljudima nisu bili „Tajvanci“, već slučaj krijumčarenja 67 migranata iz Srbije u Sloveniju u teretnom automobilu, pri čemu je 35 osoba ostalo bez kisika, a policija je 5 osoba identificirala kao žrtve trgovanja ljudima. Međutim, počinitelji su optuženi i osuđeni u odnosu na sve žrtve samo za protuzakonito ulaženje, kretanje ili boravak u Hrvatskoj (čl. 326. st. 1. i 2. KZ).²⁹

---

²⁸ Županijski sud u Velikoj Gorici, br. 11 K-10/2019., presuda na temelju sporazuma stranaka od 29. ožujka 2019. godine.

²⁹ Općinski sud u Sisku, K-94/2017, presuda od 27. veljače 2017.

Slika 2. – Broj identificiranih žrtava po predmetu (lijevo) i broj prijavljenih počinitelja po predmetu (desno) u razdoblju 2016. do 2020.

2.1. Žrtve

Prvi podaci o identificiranih 177 žrtava trgovanja ljudima od 2016. do 2020. (35 godišnje) odnose se na njihovo porijeklo. Malo više od polovice identificiranih žrtava trgovanja ljudima **(52%) porijeklom je iz Hrvatske**, što je veći udio u odnosu na neka ranija istraživanja kada su dominirale strane identificirane žrtve.³⁰ Od žrtava porijeklom iz inozemstva (48%) najbrojnije su bile žrtve s Dalekog Istoka (35%), najvećim dijelom zbog predmeta „Tajvanci“, zatim iz jugoistočne Europe (8%) te Bliskog istoka (3%). Međutim, bio bi pogrešan zaključak na temelju ovakvih parcijalnih podataka da ima i stvarno ima više žrtava iz Hrvatske nego iz inozemstva. Činjenica je da policija lakše otkriva kaznena djela bez međunarodnog obilježja, a najteže se otkriva trgovanje ljudima počinjeno u tranzitu kroz Hrvatsku – gdje su i počinitelj i žrtva stranci, a mjesta porijekla i odredišta u inozemstvu.

Analizom podataka o spolu, uočena je **podjednaka zastupljenost muškaraca (50.3%) i žena (49.7%)**.³¹ Pritom su oko dvije trećine identificiranih žrtava trgovanja ljudima porijeklom iz Hrvatske žene (64.5%), slično kao i u pogledu žrtava porijeklom iz drugih zemalja jugoistočne Europe (64.3%). S druge strane, gotovo tri četvrtine identificiranih žrtava s Dalekog istoka su muškarci (72.6%), a s Bliskog istoka su isključivo identificirani muškarci (100%) kao žrtve trgovanja ljudima. Stoga se posebna pozornost u identificiranju potencijalnih žrtava treba posvetiti sveprisutnijim radnicima s Dalekog istoka te migrantima s Bliskog istoka.

Analiza podataka o dobi identificiranih žrtava trgovanja ljudima ukazuje da su gotovo **tri četvrtine žrtava (76.8 %) mlađe dobi (do 30 godina)**. Među njima je udio žrtava do 18 godina starosti 28.8 %, što praktično znači da su oko **četvrtina identificiranih žrtava trgovanja**

³⁰ Usp. npr. Veber i Košić, op.cit., str. 208.

³¹ To je veliko povećanje zastupljenosti muškaraca u odnosu na neka ranija istraživanja, gdje je npr. u razdoblju od 2002. do 2009. identificirano čak 88% žena. Usp. Veber i Košić, op.cit., str. 208.

ljudima djeca. Pritom se uočava da su do 18. godine žrtve pretežito djevojčice (60.8%), u dobi od 19 do 30 godina su gotovo podjednako zastupljene žene (51.7%) i muškarci (48.2%), dok u dobi od 31 godine pa sve do 50 godina približno tri četvrtine identificiranih žrtava su muškarci (74.3%). To ukazuje da je nužno osvijestiti mlađu populaciju o prisutnosti trgovanja ljudima u našem okruženju, a prvenstveno u okviru kurikuluma osnovnih i srednjih škola. Međutim, 2019. godine došlo je do neopravdanog smanjenja sadržaja i prevenciji trgovanja ljudima u tim kurikulumima.³² Te sadržaje, koji su postojali u razdoblju od 2014. do 2019., treba vratiti u kurikulum osnovnih i srednjih škola te osigurati vanjsko vrednovanje ishoda učenja (kojeg nije bilo ni ranije pa se teško moglo provjeriti u kojoj mjeri su ti sadržaji doista uključeni u nastavu).

Postoji uobičajena percepcija da su žrtve trgovanja ljudima uglavnom seksualno ili radno eksploatirane. U istraživanom razdoblju je **gotovo polovica identificiranih žrtava trgovanja ljudima bilo u svrhu činjenja protupravnih radnji** (46.6%), zatim slijedi seksualna eksploatacija (27.5%) te radna eksploatacija (22.8%). Iako je i ovaj podatak najvećim dijelom iz spomenutog slučaja „Tajvanci“, visok udio ovog oblika eksploatacije ukazuje na potrebu posebnog reguliranja nekažnjavanja žrtava trgovanja ljudima.

Iz predmetnih podataka vidljivo je i da su kod trgovanja ljudima za činjenje protupravnih radnji najvećim dijelom eksploatirani muškarci (71.1%), a isključivo se pojavljuju kao žrtve uspostave ropstva (premda se radi o malom uzorku). Muškarci su u relativno značajnom udjelu identificirani među žrtvama seksualne eksploatacije (15.1%), premda su to očekivano najvećim dijelom žene (84.9%), a u pogledu trgovanja ljudima radi sklapanja nedozvoljenog odnosno prisilnog braka žrtve su isključivo žene. Inače, **više od polovice identificiranih maloljetnih žrtava trgovanja ljudima (52%) su bile namijenjene seksualnoj eksploataciji, od čega gotovo tri četvrtine djevojčice (73.1%), a više od jedne četvrtine dječaci (26.9%).** Među maloljetnim žrtvama oko jedna četvrtina ih je iskorištavano radi činjenja protupravnih radnji (26%), od čega najvećim dijelom dječaci (69.2%). Radna eksploatacija se kod maloljetnih žrtava pojavljuje u 16% predmeta, podjednako dječaci i djevojčice, a djevojčice se isključivo pojavljuju kao žrtve trgovanja ljudima radi sklapanja nedozvoljenog ili prisilnog braka kojeg je bilo kod 6% maloljetnih žrtava.

2.2. Okrivljenici

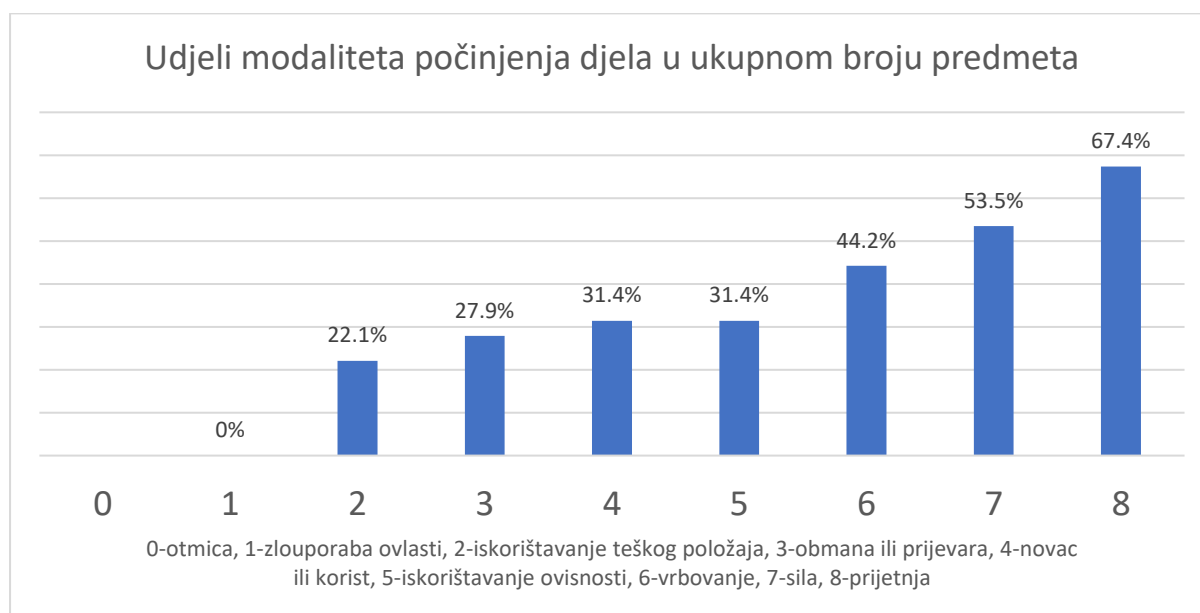
---

³² Sastavni dio Odluke o donošenju programa međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja Građanskog odgoja i obrazovanja za osnovne i srednje škole od 27. kolovoza 2014. godine (NN 14/14) bio je „Program međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja Građanskog odgoja i obrazovanja za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj“. Međutim, navedena odluka je zamijenjena 2019. godine Odlukom o donošenju kurikuluma za međupredmetnu temu Građanski odgoj i obrazovanje za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj od 25. siječnja 2019. godine, koja je svela temu prevencije trgovanja ljudima na tri radionice.

Prvi podaci koji se tiču 156 okrivljenika obuhvaćenih istraživanjem (31 godišnje) odnose se na njihovu dob, pri čemu nisu uočene neke specifičnosti u odnosu na opću populaciju prijavljenih počinitelja kaznenih djela pa se **najveći broj osumnjičenika nalazi u dobi od 18 do 30 godina (31.2%)**, zatim u dobi od 31 do 40 godina (27.3%) te u dobi od 41 do 50 godina (20.8%). Međutim, uočen je veći **udio prijavljenih žena od preko jedne četvrtine (26.6%)**, što je više nego dvostruko u odnosu na njihov udio u općoj populaciji prijavljenih počinitelja (oko 11-12%).

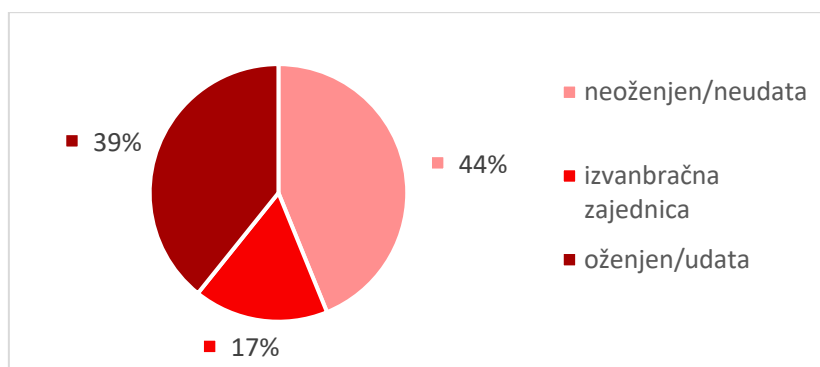
Podaci o porijeklu pokazuju da su velika većina prijavljenih počinitelja **hrvatski državljani (90.3%)**, zatim državljani Srbije (4.5%) i ostali (6.5%). To je očekivano, s obzirom na to da se ovakvi predmeti lakše otkrivaju kada su kao počinitelji involvirani hrvatski državljani, nego kad se radi o strancima, ali ne može biti stvarni pokazatelj udjela stranaca među počiniteljima trgovanja ljudima u Hrvatskoj.

Na Slici 3. su prikazani modaliteti počinjenja djela prema opisima radnje u policijskim spisima: **u preko dvije trećine predmeta su prijavljeni počinitelji prijetili žrtvama (67.4%)**, a **u preko pola predmeta su se koristili silom (53.5%)**. To je pokazatelj da je trgovanje ljudima u Hrvatskoj pretežito povezano s verbalnim i fizičkim nasiljem, što ga čini prikladnim da se na ovu kategoriju kaznenih djela *de lege ferenda* proširi primjena Zakona o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela koji uređuje pravo na novčanu naknadu žrtvama kaznenih djela nasilja počinjenih s namjerom, a to trgovanje ljudima jest.

Slika 3. Udjeli modaliteta radnje počinjenja kaznenog djela po predmetu u ukupnom broju policijskih predmeta u kojima su inicijalno identificirane žrtve trgovanja ljudima (2016. – 2020.).

Da bračni status utječe na kriminalitet poznat je još iz Hirschijeve kriminološke teorije društvenih veza,³³ a niz kvantitativnih i kvalitativnih studija potvrdio je tu tezu.³⁴ Na Slici 4. su prikazani podaci o bračnom statusu prijavljenih počinitelja djela u kojima su inicijalno identificirane žrtve trgovanja ljudima. Prema podacima iz policijskih spisa, **najveći broj prijavljenih počinitelja nije niti u braku niti izvanbračnoj zajednici (44%).**

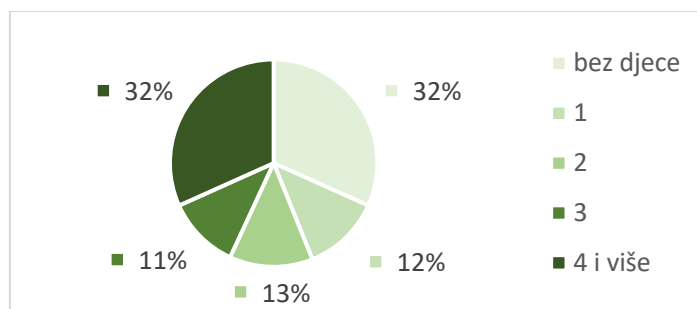
Slika 4. Bračni status prijavljenih počinitelja prema raspoloživim podacima u predmetima u kojima su inicijalno identificirane žrtve trgovanja ljudima (2016. – 2020.)

Poredbena kriminološka istraživanja uglavnom pokazuju da roditeljstvo smanjuje činjenje kaznenih djela.³⁵ Međutim, nema istraživanja koja bi ukazala da bi imanje više djece dodatno utjecalo na kriminalitet, a pogotovo ne u odnosu na trgovanje ljudima. Prema raspoloživim podacima iz policijskih spisa, **gotovo trećina prijavljenih počinitelja nema djece (32%),** a s druge strane **približno trećina prijavljenih počinitelja ima čak četiri i više djece (32%),** pri čemu je u jednom predmetu prijavljeni počinitelj imao čak sedamnaestoro djece. Međutim, bio bi pogrešan zaključak da veći broj djece povećava rizik od počinjenja trgovanja ljudima. Ako povežemo ove podatke s podacima dobivenim iz intervjuja da se u značajnom broju predmeta javljaju Romi kao počinitelji i žrtve trgovanja ljudima, čije obitelji u prosjeku broje više djece nego većinsko stanovništvo, očito je da postoji potreba za posebnim mjerama prevencije trgovanja ljudima među romskom populacijom.

³³ Hirschi, T. *Causes of Delinquency*, University of California Press, Berkeley, 1969.

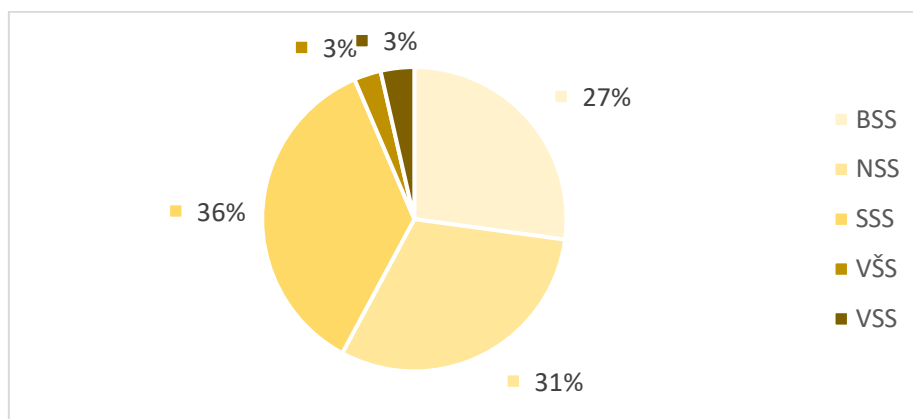
³⁴ Vidi pregled literature u Sampson, R.J., Laub, J.H., Wimer, C., Does marriage reduce crime? A counterfactual approach to within-individual causal effects, *Criminology*, vol. 44, no. 3, 2006, str. 467.

³⁵ Massenkoff, M.N., Rose, E.K., *Family formation and crime*. No. w30385. National Bureau of Economic Research, 2022.

Slika 5. Udio prijavljenih počinitelja prema broju djece navedene u predmetima u kojima su inicijalno identificirane žrtve trgovanja ljudima (2016. – 2020.)

Obrazovanje počinitelja općenito je jedan od važnijih kriminogenih faktora, premda uvelike povezan sa dobi počinitelja jer najmlađe kategorije počinitelja ni ne mogu imati završen viši stupanj obrazovanja.³⁶ **Većina prijavljenih počinitelja (58%) je bez obrazovanja ili je završila samo osnovnu školu**, a višu ili visoku stručnu spremu ima ukupno 6% prijavljenih počinitelja. Zato je ključno osigurati obrazovanje zajednicama gdje je je stupanj obrazovanja pretežito nizak (npr. kod romske manjine).

Slika 6. Udio prijavljenih počinitelja prema stupnju obrazovanja navedenom u predmetima u kojima su inicijalno identificirane žrtve trgovanja ljudima (2016. – 2020.)

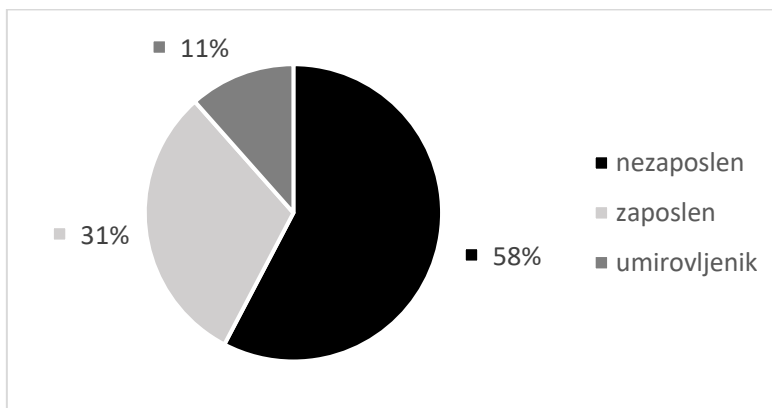
Slično kao i obrazovanje, zaposlenost počinitelja je također važan kriminogeni faktor – ponajprije u teoriji društvenih veza³⁷ i teoriji rutinskih aktivnosti³⁸. Prema raspoloživim podacima iz policijskih spisa (Slika 10.), **većina prijavljenih počinitelja (58%) je nezaposleno**. Tek nešto manje od trećine prijavljenih počinitelja je zaposleno (31%), a preostali udio su umirovljenici (11%). Dovodeći ponovo ove podatke vezu s informacijama iz

³⁶ Bell, Brian, Rui Costa, and Stephen Machin. "Why does education reduce crime?." *Journal of Political Economy* 130, no. 3, 2022, str. 734.

³⁷ Hirschi, op.cit.

³⁸ Felson, M., *Crime and Everyday Life*. 2nd ed. Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press, 1998.

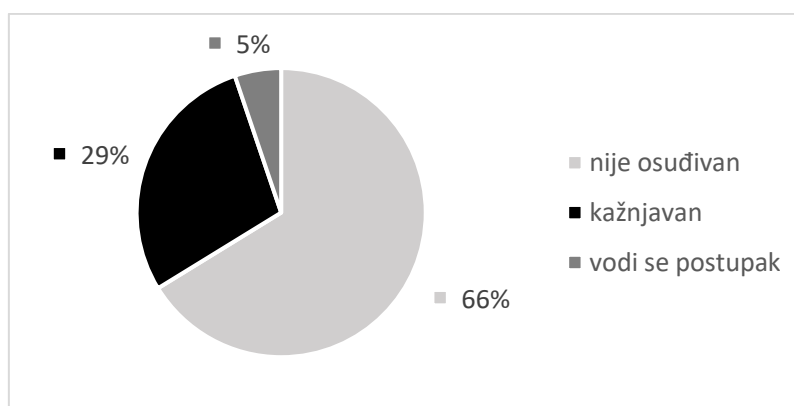
intervjua, nezaposlenost je dijelom povezana s romskom zajednicom te je potrebno ulagati u aktivne programe zapošljavanja za pripadnike ove nacionalne manjine u Hrvatskoj.

Slika 7. Udio prijavljenih počinitelja prema stupnju obrazovanja navedenom u predmetima u kojima su inicijalno identificirane žrtve trgovanja ljudima (2016. – 2020.)

Osumnjičenici su sami cijenili svoje imovno stanje prilikom ispitivanja – približno podjednako kao loše (32%), srednje (35%) ili dobro (33%). Međutim, radi se o krajnje relativnoj subjektivnoj ocjeni imovnog stanja jer iznosi primanja nisu iskazivani.

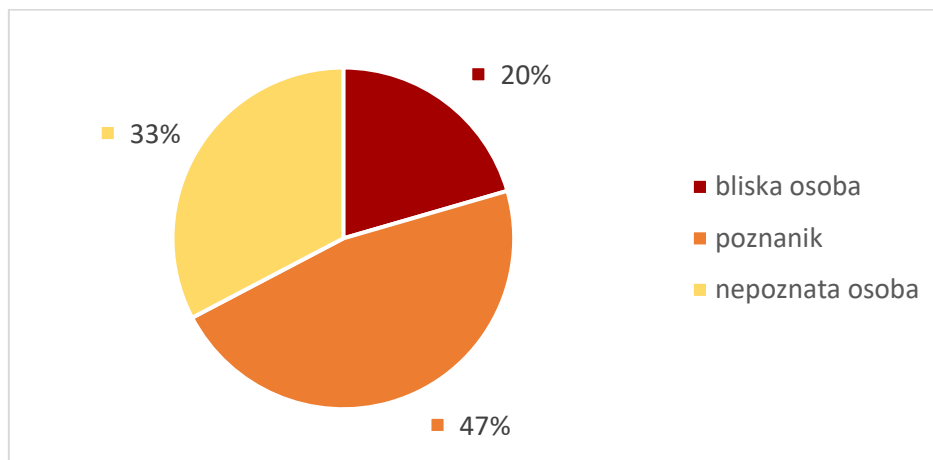
Prethodna osuđivanost jedan je od najvažnijih kriminogenih faktora. Premda dvije trećine prijavljenih počinitelja (66%) nisu prethodno osuđivani, značajan je udio prijavljenih počinitelja koji jesu (29%), a važan je indikator i okolnost da se vodi kazneni postupak u odnosu na 5% prijavljenih počinitelja. Naime, iz navedenog se može zaključiti da je **oko trećina prijavljenih počinitelja u tzv. povratu ili recidivu.**

Slika 8. Udio prijavljenih počinitelja s obzirom na prethodnu osuđivanost ili okolnost vođenja kaznenog postupka prema podacima iz predmeta u kojima su inicijalno identificirane žrtve trgovanja ljudima (2016. – 2020.)

Čak 20% prijavljenih počinitelja su bliske osobe svojim žrtvama (najčešće članovi obitelji), a nešto manje od polovice prijavljenih počinitelja su žrtvama poznanici (47%). Drugim riječima,

oko dvije trećine prijavljenih počinitelja (67%) su poznate ili bliske osobe svojim žrtvama.

Slika 9. Udio prijavljenih počinitelja s obzirom na odnos prema identificiranoj žrtvi trgovanja ljudima (2016. – 2020.)

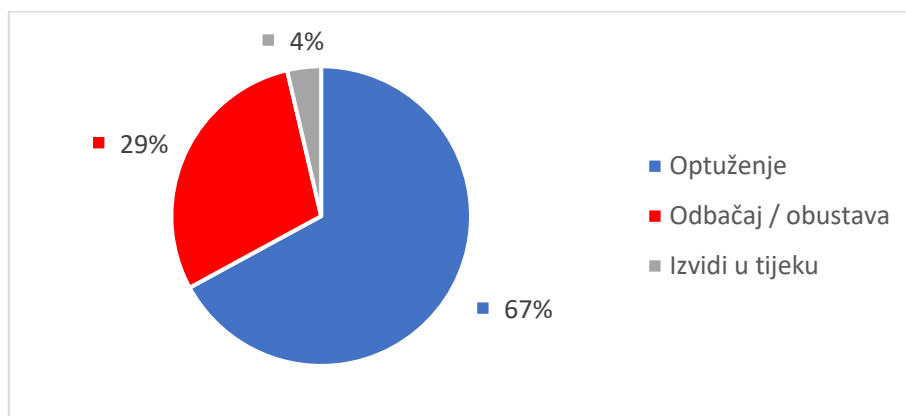
Žrtvi poznata osoba bio je upravo počinitelj u predmetu *S.M. protiv Hrvatske*,³⁹ gdje je Europski sud za ljudska prava utvrdio povredu članka 4. Konvencije (zabrana ropstva i prisilnog rada). U tom predmetu je bivši policajac kontaktirao S.M. putem Facebooka kao prijatelj njezinih roditelja, obećavajući joj da će joj pomoći da nađe posao. Međutim, na prvom sastanku odveo ju je u stan gdje ju je tjerao na pružanje seksualnih usluga, uvjeravajući je da je to privremeno dok joj ne pronađe posao. To je trajalo nekoliko mjeseci i pritom mu je morala davati polovicu novca koji je zaradila pružanjem seksualnih usluga. Iskazivala je da joj je prijetio i kažnjavao ju ako se ne udovolji njegovim zahtjevima. Međutim, njezine izjave su bila nedosljedne, nesigurne i dane uz oklijevanje pa je sud primjenom pravila *in dubio pro reo* oslobodio okrivljenika. Europski sud je utvrdio da nisu dovoljno ispitane sve okolnosti slučaja te je upozorio na olako odbacivanje žrtvina svjedočenja jer hrvatski sudovi nisu uzeli u obzir mogući učinak psihičke traume na podnositeljicu kao žrtvu i njezinu mogućnost da se koherentno i jasno izrazi o okolnostima seksualne eksploatacije kojoj je bila podvrgnuta. Iz intervjua su nam nekoliko sugovornika ukazala na probleme u pojedinim predmetima upravo sa iskazom žrtve koji u fazi rasprave postaje neupotrebljiv zbog kontradikcija koje se javljaju, što je zasigurno posljedica traume. Zbog toga je potrebno posebnu pozornost posvetiti edukacijama i pojedinačnoj procjeni žrtve prije ispitivanja radi dobivanja iskaza što veće kvalitete.

2.3. Postupak po predmetima

³⁹ *S.M. protiv Hrvatske*, Europski sud za ljudska prava, 60561/14, presuda od 25.6.2020.

Rezultat postupanja policije od 2016. do 2020. godine u svih 82 predmeta u kojima su inicijalno identificirane žrtve trgovanja ljudima najčešće nije dovodio do kvalifikacije kaznenog djela trgovanja ljudima ili ropstva. **Policija se u tek 37% predmeta odlučila za kvalifikaciju trgovanja ljudima** u kaznenoj prijavi ili opće posebnom izvješću, **a za ropstvo u tek 1% predmeta**, što čini i dalje najveći udio u ukupno 38% predmeta. **Najveći udio u policijskim kvalifikacijama imaju spolni delikti (38%)** – i to na štetu djece u 20% predmeta (Glava XVII KZ), a na štetu odraslih u 18% predmeta (Glava XVI KZ). Učestala policijska kvalifikacija su i kaznena djela protiv braka, obitelji i djece s 8% - pri čemu su najčešće povrede djetetovih prava iz čl. 177. KZ. Isti postotak imaju i kaznena djela protiv osobne slobode – gdje su najčešće prijetnje iz čl. 139. KZ.

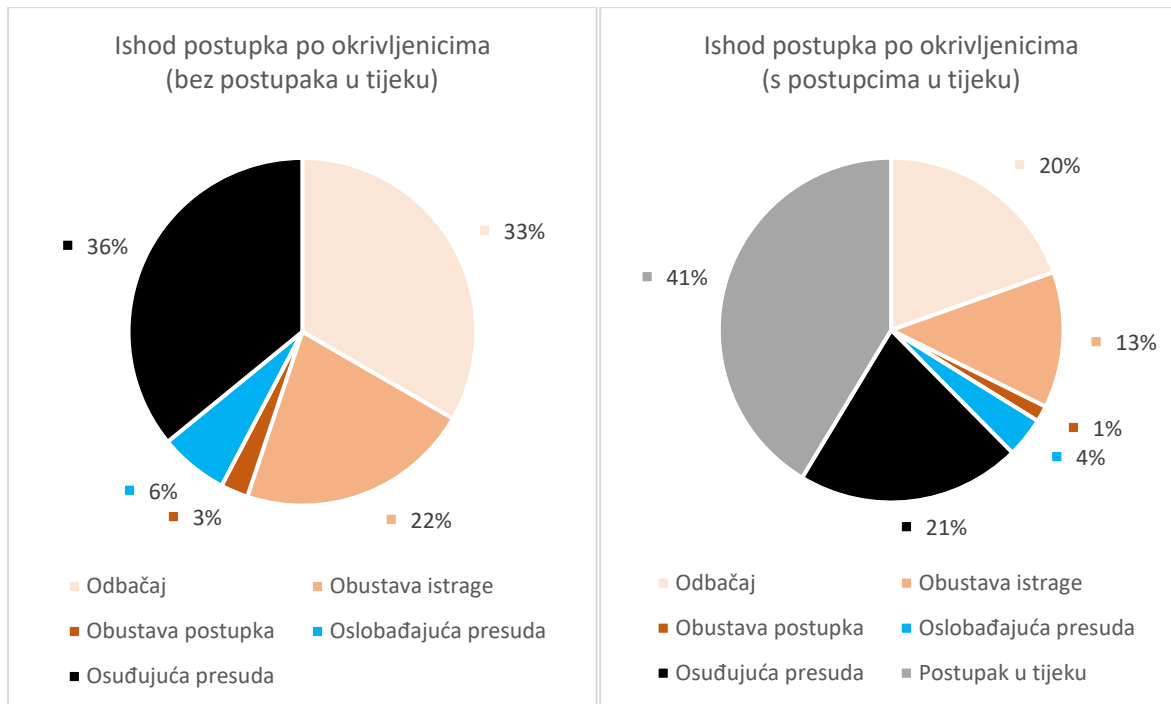
Međutim, u značajnom broju navedenih predmeta nije uopće došlo do optuženja. **U 29% predmeta je DO odbacilo kaznenu prijavu ili je obustavilo istragu.** Navedeni postotak je previsok imajući u vidu težinu djela koje se potencijalno stavljalo na teret, što može upućivati ili na zaključak da policija preširoko podvodi pojedine radnje pod trgovanje ljudima, da državnoodvjetničke istrage nisu dovoljno učinkovite, a moguće je da je i jedno i drugo. **U 67% predmeta DO je izdalo optužni akt**, u pravilu putem optužnice, osim u 2 predmeta putem prijedloga za izricanje maloljetničkih sankcija. U 4% predmeta su izvidi u vrijeme uvida u spis još uvijek bili u tijeku.

Slika 10. Ishod predraspravnog postupka u predmetima u kojima su inicijalno identificirane žrtve trgovanja ljudima (2016. – 2020.)

Međutim, već u ovoj predraspravnoj fazi kada je DO odlučivalo o tome hoće li ići na optuženje, dalo je svoju kvalifikaciju predmetnog činjeničnog stanja. Pritom je **smanjen udio kvalifikacija trgovanja ljudima u odnosu na policiju s 37% na 27%, iako se istovremeno udio kvalifikacije kaznenog djela ropstva povećao s 1% na 3%**, što onda ukupno čini udio od 30% za navedena dva kaznena djela. U kvalifikacijama DO, najveći udio od 38% su zadržali spolni delikti - po 19% na štetu djece i odraslih.

Postupanje u predmetima u kojima su inicijalno identificirane žrtve trgovanja ljudima je raznoliko ne samo u pogledu kvalifikacije, nego i u pogledu ishoda. Do listopada 2021. je **tek nešto više od trećine pravomoćnih predmeta okončano osuđujućom presudom (36%)** u istraživanom razdoblju. Nijedan od predmeta započetih u 2020. još nije bio okončan pravomoćnom osudom, a u istraživanom razdoblju ukupno je 41% predmeta još uvijek bio u tijeku, što indicira ozbiljne teškoće pravosuđa u procesuiranju ovih kaznenih djela.

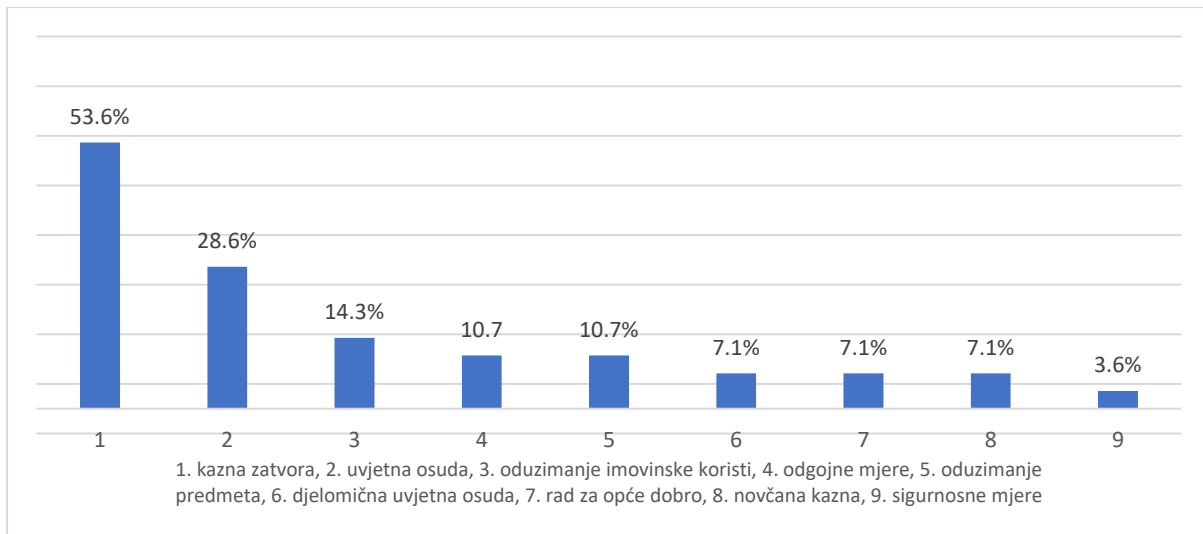
Slika 11. Udio ishoda postupka po prijavljenim počiniteljima za kaznena djela u kojima su inicijalno identificirane žrtve trgovanja ljudima (2016. – 2020.)

U samim optužnjama, a i u njihovom sudskom epilogu u predmetima koji su okončani osuđujućom presudom, još su rjeđe kvalifikacije trgovanja ljudima. Prema podacima iz postupaka okončanih do listopada 2021. među predmetima obuhvaćenim ovim istraživanjem, **trgovanje ljudima** se pojavljuje kao sudska kvalifikacija u svega **16% osuđujućih presuda**. Pritom su **u preko pola predmeta sudovi osuđivali počinitelje za spolne delikte (56%)**, od čega po pola spolne delikte na štetu djece (28%) i odraslih (28%).

U odnosu na **više od polovice osuđenih** počinitelja izrečena je **bezuvjetna zatvorska kazna (53.6%)**, dok je u odnosu na **više od četvrtine** osuđenih počinitelja izrečena **uvjetna zatvorska kazna (28.6%)**. Pritom nije izrečena **nijedna posebna obveza** sukladno članku 62. KZ. Naime, sudovi su kod izricanja uvjetnih osuda često zanemarili specifične potrebe žrtava trgovanja ljudima u konkretnom slučaju (npr. potrebu za popravljanjem štete prouzročene kaznenim djelom) ili općenito (npr. uplata određene svote Hrvatskom Crvenom križu ili organizaciji civilnog društva koja pruža pomoć žrtvama trgovanja ljudima). Osim toga, imajući u vidu da

je čak 27% okrivljenika bez stručne spreme i još 31% okrivljenika s nižom stručnom spremom, sudovi su bili dužni uočiti potrebu da se na te počinitelje utječe izricanjem posebne obveze nastavka obrazovanja.

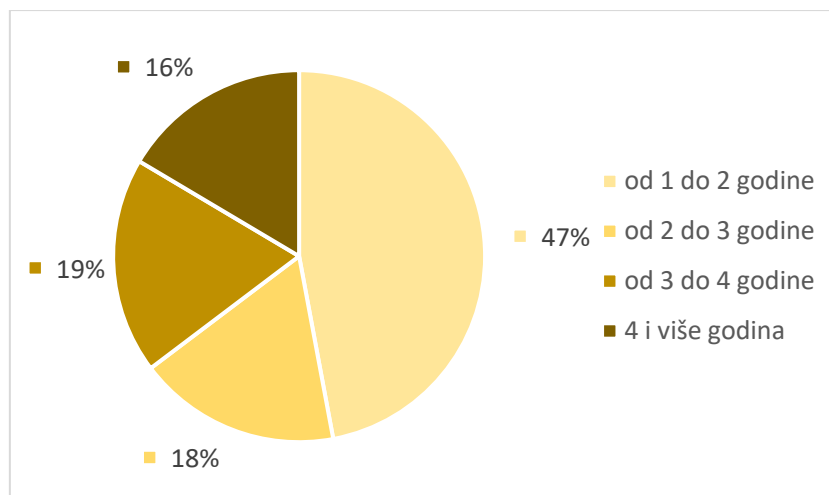

Slika 12. Udio izrečenih kaznenopravnih sankcija u osuđujućim presudama kod počinitelja u predmetima u kojima su inicijalno identificirane žrtve trgovanja ljudima (2016. – 2020.)

U odnosu na 14.3% osuđenika je oduzeta imovinska korist u iznosima od 700 do 70.000 kuna (cca od 93 do 9.300 eura). Imajući u vidu da je trgovanje ljudima lukrativna djelatnost, postavlja se pitanje zbog čega je postotak oduzimanja imovinske koristi tako mali? Iz intervjua je dobiven podatak da je u praksi prevladavajući stav da korist nije obilježje trgovanja ljudima, što je točno jer je djelo dovršeno i kad nije ostvarena korist. Međutim, načelo oduzimanja imovinske koristi propisuje da nitko ne može zadržati korist ostvarenu protupravnom radnjom (čl. 5. KZ). Stoga, **postoji zakonska dužnost da se protupravna imovinska korist oduzima čak i kada nije obilježje kaznenog djela koje je predmet postupka, ali je stečena počinjenjem tog kaznenog djela.**

U odnosu na 10.7% osuđenih kod kojih se radilo o maloljetničkim predmetima izricane su pojedine odgojne mjere (2 upućivanja u odgojnu ustanovu i 1 pojačana briga i nadzor uz posebne obveze: isprika oštećeniku i redovito pohađanje škole). Također, od 10.7% osuđenika oduzeti su pojedini predmeti, uglavnom sredstva kojim je djelo počinjeno, uključujući i jedan teretni automobil.⁴⁰ Rad za opće dobro i novčana kazna (isključivo kao sporedna) pojavljuju se u 7.1% predmeta, a određivana sigurnosna mjera je samo obvezni psihosocijalni tretman (u 3.6% predmeta). Gotovo polovica izrečenih bezuvjetnih zatvorskih kazni izrečeno je u rasponu od 1 do 2 godine (47%), što je relativno blago kažnjavanje s obzirom na činjenicu da su u svim ovim predmetima identificirane žrtve trgovanja ljudima.

⁴⁰ To je bio spomenuti predmet krijumčarenja 67 migranata (Općinski sud u Sisku, K-94/2017, presuda od 27. veljače 2017.).

Slika 13. Udio izrečenih bezuvjetnih kazni zatvora počiniteljima u predmetima u kojima su inicijalno identificirane žrtve trgovanja ljudima (2016. – 2020.)

Iako dobivene podatke treba uzeti s rezervom zbog ograničenog uzorka, empirijski pokazatelji iz predmeta u kojima su identificirane žrtve trgovanja ljudima u ovom poglavlju donekle rasvjetljavaju karakteristike žrtava i počinitelje, kao i probleme s kojima se nosi policija i pravosuđe u procesuiranju počinitelja trgovanja ljudima. Podaci o žrtvama i počiniteljima ukazuju prvenstveno na to gdje treba preventivno djelovati (među mlađom populacijom, romskom zajednicom itd.), a podaci o predmetima ukazuju u prvom redu na nesrazmjer između broja osumnjičenika u predmetima u kojima su identificirane žrtve trgovanja ljudima i počinitelja osuđenih za trgovanje ljudima, nedovoljno oduzimanje imovinske koristi, nedosuđivanje imovinskopravnih zahtjeva i posebnih obveza uz uvjetnu osudu.

3. NEPOTPUNI NACIONALNI PRAVNI OKVIR SUZBIJANJA TRGOVANJA LJUDIMA

3.1. Izazovi za Kazneni zakon

3.1.1. Neriješeni odnos trgovanja ljudima i ropstva te klauzula o nekažnjavanju žrtava

Kao što je uvedeno spomenuto, novi KZ je razdvojio u dva članka trgovanje ljudima i ropstvo. Jedan inkriminira postupke poduzete prema ljudskom biću s ciljem njegovog iskorištavanja ili poduzimanja određenih protupravnih radnji. Drugi se odnosi na stavljanje ljudskog bića u ropški ili slični odnos odnosno držanje i prijevoz ljudi u takvom odnosu, naglašavajući pritom izvršavanje pojedinih ovlaštenja koja karakteriziraju pravo vlasništva. Premda se trgovanje

ljudima u literaturi zbog svojih karakteristika pravilno naziva *predeksploatacijskim zločinom*,⁴¹ dok je ropstvo ustvari pravi *eksploatacijski zločin*, u praksi se eksploatacija smatra posljedicom kao objektivnim obilježjem bića trgovanja ljudima iako se ustvari radi o subjektivnom obilježju koje se ne mora ostvariti da bi djelo bilo formalno dovršeno.⁴² Takvo tumačenje je dovelo do toga da trgovanje ljudima praktično konzumira ropstvo kao nekažnjivo naknadno djelo. Ni zakonodavac nije do kraja razgraničio ova dva kaznena djela - najočitije preklapanje odnosi se na „prijevoz“ koji je obilježje i trgovanja ljudima i ropstva. Ni opredjeljenje za stjecaj ovih kaznenih djela ne bi bio zadovoljavajuće rješenje jer se radi o kaznenim djelima u istoj glavi KZ kojom se štiti čovječnost i ljudsko dostojanstvo, a imaju i istu propisanu kaznu za temeljne oblike ovih kaznenih djela (od 1 do 10 godina zatvora). Teži oblici djela, također, nisu do kraja usklađeni npr. nema kvalificiranog oblika ropstva kad je djelo počinjeno prema većem broju osoba kao što ima kod trgovanja ljudima.

Zbog preklapanja s trgovanjem ljudima, ropstvo je postalo iznimno rijetko kazneno djelo koje se praktično pojavljuje kada počinitelj sam stavi osobu u ropski ili sličan odnos i drži ju u tom odnosu. To potvrđuju i rezultati ovog istraživanja gdje, iako identifikacija žrtava trgovanja ljudima u policijskoj praksi obuhvaća i žrtve ropstva, kazneno djelo ropstva pojavljuje se tek u 1% kvalifikacija od strane policije te po 3% kvalifikacija od strane DO i suda.

Normativni okvir u nizu odredbi i dalje nije usklađen pa se na više mjesta spominje samo trgovanje ljudima bez ropstva (npr. kod pojedinačne procjene žrtve u čl. 43.a st. 3. ZKP, dodatna prava pojedinih žrtava iz čl. 33. st. 4. ZKP, posebna prava kod ispitivanja žrtve iz čl. 292. st. 4. ZKP) i obrnuto (npr. čl. 9. st. 5. t. 1. Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor koji propisuje nemogućnosti kandidiranja počinitelja ropstva na parlamentarnim izborima, a ne i počinitelja trgovanja ljudima). Osim toga, u protokolima kojima se uređuju postupanja u vezi s žrtvama trgovanja ljudima (vidi poglavlje 3.3.), uopće se ne spominje ropstvo iako je iz intervjuja nesporno da je njima obuhvaćeno i postupanje prema žrtvama ropstva.

Stoga, iz ovog istraživanja proizlazi i da se nije pokazalo opravdanim razdvajanje ovih kaznenih djela pa bi trebalo razmotriti njihovo ponovno spajanje. Alternativno, trebalo bi uskladiti cjelokupni pravni okvir na način da se trgovanje ljudima i ropstvo u svim propisima navode zajedno te uskladiti njihove kvalifikatorne oblike u čl. 105. i 106. KZ, jer nema razloga da ih se različito tretira.

Nedostatak, na koji su ukazivali i GRETA i drugi evaluatori u svojim izvješćima, je da se u Kaznenom zakonu dosad nije predvidjela posebna **odredba o nekažnjavanju žrtve trgovanja ljudima**.⁴³ Klauzula o nekažnjavanju propisana je u članku 26. Konvencije Vijeća Europe o

⁴¹ Herceg-Pakšić, Jukić, str. 295; Munivrana Vajda, M., Kaznena djela protiv čovječnosti i ljudskog dostojanstva, u: Cvitanović L. et al., Kazneno pravo: posebni dio, Zagreb, 2018., str. 59.

⁴² Munivrana, str. 55.

⁴³ O poredbenim modelima regulacije nekažnjavanja trgovanja ljudima vidi UNODC, Model Legislative Provisions against Trafficking in Persons, Vienna, 2020., str. 44-48, a u našoj literaturi Munivrana Vajda M., Dragičević Prtenjača M., Maršavelski, A., op.cit., str. 991-1009;

suzbijanju trgovanja ljudima te u članku 8. Direktive EU 2011/36/EU o prevenciji i suzbijanju trgovanja ljudima i zaštiti žrtava. Moguće je zadovoljiti i bez propisivanja da je praksa jasna u pogledu nekažnjavanja žrtava trgovanja ljudima. Na temelju intervjua i uvida u spise je uočeno da policija u takvom slučaju u pravilu ne podnosi kaznenu prijavu protiv žrtve trgovanja ljudima, primjenom odredbe o krajnjoj nuždi iz čl. 22. KZ. Međutim, primjena ove odredbe se ne vidi u spisu jer se uopće ne podnosi kaznena prijava u takvim slučajevima, što otežava praćenje. Može se provjeriti u slučajevima gdje se radilo o eksploataciji radi činjenja protupravnih radnji je li pokrenut kazneni postupak protiv žrtve, kao u spomenutom slučaju „Tajvanci“. U spisu nema naznake da su procesuirani za te prijevare, a to je potvrđeno i u intervjuima. Ipak, to je samo dio predmeta jer žrtve nekad čine kaznena djela i za vrijeme dok su radno ili seksualno eksploatirane. Međutim, nekad se ni to ne vidi iz spisa trgovanja ljudima, osobito kada je žrtva naknadno procesuirana jer se za nju otvara novi predmet. Da bi zakonsko propisivanje ove klauzule imalo i praktično značenje pokazuju dva slučaja za koje se saznalo iz intervjua.

U prvom slučaju od prije 10-ak godina, kada nije postojala obveza pojedinačne procjene žrtve, dvije rumunjske državljanke bile su uhvaćene na granici s krivotvorenim dokumentima za koje su rekle da im je osigurao „poslodavac“ koji im je ugovorio posao u ugostiteljskom objektu u Milanu. DO je pokušalo dobiti informacije od Rumunjske i Italije o tom „poslodavcu“, ali kako nisu imali dovoljno precizne podatke o njemu, ništa se nije moglo utvrditi. Na kraju, rumunjske državljanke nisu bile identificirane kao žrtve trgovanja ljudima te su po kratkom postupku osuđene za krivotvorenje isprava i poslane natrag u Rumunjsku.

U drugom novijem slučaju radilo se o identificiranoj žrtvi trgovanja ljudima koja je bila prisiljavana na krađu te je po otkrivanju jedne od tih krađa uhvaćena, kao i osoba koja ju je navodno tjerala na to. Međutim, u nedostatku dokaza, kazneni postupak na kraju nije bio pokrenut protiv osobe koja je bila osumnjičena za trgovanja ljudima te je prvotno identificirana žrtva trgovanja ljudima na kraju procesuirana zbog počinjenih kaznenih djela krađe.

Europski sud za ljudska prava se isto bavio ovom temom u presudi *V.C.L. i A.N. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*.⁴⁴ Utvrdio je povredu ljudskih prava u odnosu na dva maloljetna Vijetnamca koji su bili dovedeni u UK gdje su radili na farmi kanabisa. Iako je postojala sumnja da su oni ustvari bile žrtve trgovanja ljudima, bili su osuđeni na temelju vlastitog priznanja zbog sudjelovanja u nezakonitoj proizvodnji droge na maloljetnički zatvor, a tek naknadno su bili identificirani kao žrtve trgovanja ljudima. Sud je zaključio da je UK prekršilo članak 4. Konvencije (zabrana prisilnog rada) jer je propustilo poduzeti odgovarajuće mjere da im pruže zaštitu u trenutku kada su okolnosti ukazivale da se potencijalno radi o žrtvama trgovanja ljudima. Osim toga Sud je utvrdio i povredu i članka 5. stavka 1. (pravo na pravično suđenje) Konvencije jer nisu bili svjesni svih potrebnih činjenica za priznanje kaznenog djela, imajući

---

⁴⁴ *V.C.L. i A.N. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 77587/12 i 74603/12, presuda od 16.2.2021.

u vidu da nije obavljena procjena o tome radi li se o žrtvama trgovanja ljudima, što ih je onemogućilo u osiguravanju potencijalnih dokaza koji bi im pomogli u njihovoj obrani.

Stoga kako bi nadležna tijela posebnu pozornost posvetila pravilnoj identifikaciji žrtava trgovanja ljudima i obvezi da se protiv njih ne smije pokretati kazneni postupak, trebalo bi izričito propisati klauzulu o nekažnjavanju kao **novi članak 106.a Kaznenog zakona, koji bi nosio naslov „Nekažnjavanje žrtava trgovanja ljudima i ropstva“**, a koji bi glasio:

(1) Neće se kazniti žrtva kaznenog djela iz članka 105. ili 106. ovog Zakona koja uslijed tog kaznenog djela počini protupravnu radnju:

- 1. koja predstavlja izvršavanje naredbe počinitelja, ili*
- 2. koje je počinjeno zbog straha koji je posljedica nasilja prema žrtvi ili drugoj osobi, ili*
- 3. ako je žrtva doprinijela identifikaciji, pronalaženju ili uhićenju počinitelja, ili*
- 4. ako je žrtva dijete.*

(2) Isključenje kažnjivosti iz stavka 1. neće se primijeniti ako žrtva ostvari obilježja kaznenog djela za koje je propisana kazna zatvora od dvadeset godina ili teža kazna.

U predloženoj odredbi u stavku 1. je usvojen tzv. posebni kauzalni ili uzročni model koji pretpostavlja da je trgovanje ljudima uzrok kaznenog djela žrtve, premda se taj uzrok ne mora uvijek posebno dokazivati.⁴⁵ Time bi se isključila kažnjivost djela počinjenog uslijed trgovanja ljudima ili ropstva odnosno kao izravna posljedica tog stanja,⁴⁶ bez obzira na to što je žrtva ostvarila obilježja određenog kaznenog djela koje je protupravno i skrivljeno, ali uz određene alternativno propisane uvjete. Prvi je da predstavlja izvršavanje naredbe počinitelja – neovisno o tome je li do tog trenutka počinitelj primijenio silu prema žrtvi ili ne, jer postoje slučajevi trgovanja ljudima ili ropstva u kojima žrtva izvršava naredbe počinitelja iz straha da sami ne bude otkriveni u ilegalnim radnjama (npr. prostitucija, rad na crno, korištenje krivotvorenih putnih isprava i sl.). Drugi je da protupravna radnja žrtve proizlazi iz straha zbog verbalnog ili fizičkog nasilja nad žrtvom ili drugom osobom, što čini njezin strah opravdanim (npr. krađa automobila radi bijega iz mjesta eksploatacije, tjelesno ozljeđivanje trgovca ljudima, a u nekim slučajevima i njegovo usmrćenje). Svakako doprinos žrtve u otkrivanju počinitelja trgovanja ljudima ili ropstva treba posebno cijeliti kao razlog isključenja kažnjivosti jer se na taj način osigurava da se počinitelji kazne. Kažnjivost treba isključiti i kada je protupravnu radnju počinilo dijete tj. osoba mlađa od 18 godina jer u takvim okolnostima je osiguravanje zaštite najboljeg interesa djeteta kao standarda iz Konvencije o pravima djeteta važnije od javnog interesa kažnjavanja jer se ono ovdje ujedno pojavljuje kao žrtva.

Predloženi stavak 2. propisuje isključenje primjene klauzule o nekažnjavanju kada se radi o teškim kaznenim djelima za koja je propisana kazna zatvora od 20 godina ili dugotrajnog zatvora (npr. ubojstvo; teško ubojstvo; najteži oblici teškog kaznenog djela protiv spolne

---

⁴⁵ Munivrana Vajda M., Dragičević Prtenjača M., Maršavelski, A., op.cit., str. 1002.

⁴⁶ Vidi UNODC, op.cit., str. 45-48.

slobode; teški oblici kaznenih djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta, terorizma, razbojništva, razbojničke krađe, iznude i dr.). Predložena klauzula o nekažnjavanju ne bi isključivala primjenu krajnje nužde i u odnosu na ova najteža kaznena djela, pri čemu bi se dakako radilo isključivo o ispričavajućoj krajnjoj nuždi iz čl. 22. st. 2. KZ.

3.1.2. Načelo naknade štete žrtvi kaznenog djela i izricanje posebnih obveza uz uvjetnu osudu kao pravilo

Nijedna od identificiranih žrtava trgovanja ljudima u istraživanom razdoblju nije ostvarila pravo na naknadu štete bilo putem imovinskopravnog zahtjeva (vidi poglavlje 3.2.2.), posebne obveze, po Zakonu o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela (vidi poglavlje 3.4.), a niti u građanskoj parnici.⁴⁷ O neefikasnosti adhezijskog postupka se dosta govorilo u kontekstu suđenja za ratne zločine za koje je simptomatična konstatacija jednog suca Vrhovnog suda RH da „kazneni sud gotovo nikada ne odlučuje o imovinskopravnim zahtjevima na ime naknade imovinske ili neimovinske štete u kaznenom postupku, jer bi to znatno produljilo kazneni postupak.“⁴⁸ Nažalost, situacija s žrtvama trgovanja ljudima je u ovom pogledu približno ista kao i sa žrtvama ratnih zločina. Stoga bi trebalo jačati restorativne elemente našeg kaznenog pravosuđa pa tako npr. uvesti *zadovoljenje žrtve* kao svrhe kažnjavanja.⁴⁹

Osim toga, u važećem zakonskom okviru postoji sistemski nedostatak s obzirom na to da je oduzimanje imovinske koristi dignuto na razinu načela u čl. 5. KZ, a ne i naknada štete žrtvi kaznenog djela. Sistemski nedostatak otkriven je u jednom od istraživanih predmeta gdje je žrtva koju je okrivljeni prisiljavao na spolne odnose, od kojih je zaradio najmanje 70.000,00 kuna (oko 9.300 eura), koja imovinska korist je oduzeta, sud nije dosudio čak ni taj iznos žrtvi, iako je podnijela imovinskopravni zahtjev od 250.000,00 kuna (oko 33.200 eura), nego je žrtvu uputio u parnicu.⁵⁰ Uz uvođenje zadovoljenja žrtve kao svrhe kažnjavanja, formuliranje dužnosti dosuđivanja imovinskopravnih zahtjeva kao pravila (poglavlje 3.2.2), izricanje posebnih obveza uz uvjetnu osudu kao pravila među kojima je i popravljavanje štete žrtvi (vidi *infra*), potrebno je sistemski uklopiti navedene zakonodavne intervencije. To se može postići uvođenjem **načela naknade štete žrtvi kaznenog djela u čl. 5.a KZ** koje bi glasilo: „*Žrtva koja je pretrpjela štetu kaznenim djelom ima pravo na naknadu štete.*“ Predloženo načelo sadržajno ne propisuje ništa novo, kao ni načelo oduzimanja imovinske koristi, ali ono je općenita uputa sudu da je dužan voditi računa o naknadi štete žrtvi kad god je postavljen

---

⁴⁷ Jedini parnični predmet koji se spominje u poglavlju 3.2.2. odnosi se na žrtvu trgovanja ljudima koja je identificirana 2014. godine tj. prije istraživanog razdoblja.

⁴⁸ Jug, str. 614.

⁴⁹

⁵⁰ Županijski sud u Varaždinu, 2 K-11/2019-98, presuda od 26. studenog 2019. (Vrhovni sud RH, I Kž-95/2020-8, presuda od 25. svibnja 2020.).

imovinskopravni zahtjev, a u nekim slučajevima čak i kada ga ne postavi - npr. kod izricanja posebne obveze uz uvjetnu osudu.

Upravo su uvjetne osude druga najučestalija kaznenopravna sankcija u istraživanim predmetima, ali ni u jednom od njih nije izrečena neka od posebnih obveza. Te uvjetne osude predstavljaju nedovoljno individualiziranu kaznenopravnu sankciju, čime sudovi propuštaju uzeti u obzir potrebe žrtava trgovanja ljudima (npr. potrebu za popravljajanjem štete prouzročene kaznenim djelom ili uplata određene svote u korist Hrvatskog Crvenog križa ili organizacije civilnog društva koja pruža pomoć žrtvama trgovanja ljudima) ili da se dodatno djeluje na počinitelja (prvenstveno da ih se obveže na nastavak obrazovanja, s obzirom na to da je čak 58% počinitelja bez stručne spreme ili s nižom stručnom spremom). Stoga postoji potreba za odredbom prema kojoj će sudovi u pravilu morati izreći neku posebnu obvezu uz uvjetnu osudu. Neizricanje posebnih obveza je nedostatak koji je uočen i u drugim istraživanjima⁵¹ pa bi u članku 56. KZ trebalo predvidjeti odredbu kojom bi izricanje posebnih obveza uz uvjetnu osudu postalo pravilo, a neizricanje posebnih obveza iznimka: „**Sud će počinitelju uz uvjetnu osudu u pravilu izreći jednu ili više posebnih obveza samostalno sukladno odredbama članka 62. i članka 63. ovoga Zakona, osim ako se svrha kažnjavanja može postići i bez njih.**“

3.2. Izazovi za Zakon o kaznenom postupku

3.2.1. Potreba hitnosti postupanja u predmetima u kojima su identificirane žrtve trgovanja ljudima

Jedan od problema uočen u istraživanju je dugotrajnost postupaka, što se vidi iz značajnog udjela predmeta koji do rujna 2021. nisu bili pravomoćno okončani (41%). Iz analize predmeta i intervjuova vidljivo je da su žrtve trgovanja ljudima višestruko ispitivane (pred policijom, DO i sudovima), što dovodi do slabije kooperativnosti žrtve u kasnijim fazama postupka zbog zasićenosti samim postupkom u kojem, prema izvještajima GRETA-e, nerijetko doživljavaju ponovnu viktimizaciju i stigmatizaciju. Dio predmeta na koje se primjenjuje Zakon o sudovima za mladež je hitan sam po sebi na temelju članka 4. tog Zakona. Međutim, **hitnost postupka bi trebalo propisati u svim predmetima u kojima su identificirane žrtve trgovanja ljudima odgovarajućom izmjenom i dopunom Zakona o kaznenom postupku.** To je važno i zbog toga što dugotrajnost kaznenog postupka odgađa realizaciju naknade štete s obzirom na to da se žrtve s imovinskopravnim zahtjevom upućuje u parnicu, čime se bavimo u nastavku.

---

⁵¹ Vidi npr. Munivrana, M., Sučić, I., Maršavelski, A., Eterović, I., Zločin iz mržnje u Hrvatskoj: Empirijsko istraživanje slučajeva u razdoblju od 2013. do 2018. Godine, Hrvatski pravni centar, Zagreb, 2020., str. 62.

3.2.2. Formuliranje dužnosti dosuđivanja imovinskopravnih zahtjeva kao pravila

Među predmetima u kojima su identificirane žrtve trgovanja ljudima tek u njih šest je bio postavljen imovinskopravni zahtjev. Općenito negativan stav kaznenih sudova u dosuđivanju imovinskopravnih zahtjeva kada se radi o nematerijalnoj šteti⁵² je očigledno demotivirajuća za žrtve. U istraživanim predmetima žrtve koje su specificirale imovinskopravni zahtjev tražile su ukupno 1.234.050,00 kuna (oko 164 tisuće eura), a nijedan od njih sud nije dosudio (niti djelomično), već su žrtve u cijelosti upućivane u parnicu.⁵³ Isključivo oslanjanje na parnični postupak kao put kojim bi žrtve trgovanja ljudima trebale ostvariti svoje pravo na naknadu štete je uglavnom najvećim dijelom prevelik teret za njih. Prema dostupnim podacima, samo je jedna identificirana žrtva trgovanja ljudima u istraživanom razdoblju vodila takav parnični postupak za naknadu štete, u kojem joj je prvostupanjskom presudom Općinskog suda u Osijeku dosuđeno 143.650,00 kuna (oko 19 tisuća eura).⁵⁴ Na temelju uvida u navedeni građanski i kazneni predmet vidljivo je da se ovdje radilo o događaju koji je prijavljen 2014. godine, a nakon provedenog postupka okrivljeni su oglasili krivima za kaznena djela trgovanja ljudima (106. KZ) i spolne zloporabe djeteta (čl. 158. KZ) nepravomoćnom presudom Županijskog suda u Osijeku, da bi zatim presuda bila ukinuta od strane Vrhovnog suda, a nakon ponovljenog postupka su isti okrivljenici opet osuđeni zbog navedenih kaznenih djela,⁵⁵ što je potvrdio presudom Vrhovni sud 2017. godine kada je predmet pravomoćno okončan.⁵⁶ Kako bi ostvarila pravo na naknadu štete, žrtva je pokrenula parnični postupak 2015. godine, a koji je pravomoćno okončan tek 2021. godine.⁵⁷ Ako počinitelj nije platio presuđeni iznos, pitanje je kada će i hoće li se žrtva u ovršnom postupku uopće uspjeti naplatiti.

Stoga bi trebalo naglasiti obvezu sudova da kada je donesena osuđujuća presuda u adhezijskom postupku u pravilu moraju dosuditi barem minimalno utvrdiv dio identificiranim žrtvama trgovanja ljudima, a da se za eventualno preostali dio zahtjeva upućuju u parnicu. Na taj način bi žrtva barem dio svog zahtjeva mogla realizirati u kaznenom postupku, naravno, kada je u njemu donesena osuđujuća presuda. To općenito ukazuje na potrebu obuke praktičara u sferi

---

⁵² Maršavelski, A., Ivanušić, K., Restorativna pravda u kaznenopravnoj teoriji i praksi Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 28, broj 2/2021, str. 491.

⁵³ Općinski sud u Splitu, K-1020/2017, presuda od 7. prosinca 2017. godine; Županijski sud u Varaždinu, 2 Kzd-1/17-92, presuda od 11. siječnja 2018. godine (Vrhovni sud RH, Kžzd-6/2018-4 od 19. travnja 2018.); Županijski sud u Šibeniku, K-2/17-43, presuda od 17. rujna 2018.; Županijski sud u Varaždinu, 2 K-11/2019-98, presuda od 26. studenog 2019. (Vrhovni sud RH, I Kž-95/2020-8, presuda od 25. svibnja 2020.); Županijski sud u Puli, K-7/2020, presuda od 7. listopada 2020. (Vrhovni sud RH, I Kž-666/2020-4, presuda od 21. siječnja 2021.); Općinski sud u Bjelovaru, K-581/2017-302, presuda od 9. travnja 2021. godine.

⁵⁴ Općinski sud u Osijeku, Pn-313/2017-74, presuda od 31. kolovoza 2020. godine.

⁵⁵ Županijski sud u Osijeku, Kzd-5/2015-32 od 17. veljače 2016. godine

⁵⁶ Vrhovni sud RH, Kžm-23/16-7 od 23. ožujka 2017. godine (došlo je do preinačenja samo u odluci o kazni u odnosu na jednog od optuženika).

⁵⁷ Općinski sud u Osijeku, Pn-313/2017-74, presuda od 31. kolovoza 2020. (pravomoćnost: 3. svibnja 2021.)

dosuđivanja imovinskopravnog zahtjeva. Međutim, promjena prakse u tom pogledu bio bi prespor proces, a ovaj problem se ne tiče samo predmeta trgovanja ljudima nego općenito adhezijskog postupka. Izgleda da je jedino rješenje da se izričito propiše u članku 158. ZKP postupku sljedeće:

1. u slučajevima kada je nesporno da je žrtva pretrpjela nematerijalnu štetu i postavila imovinskopravni zahtjev, sud je dužan u obrazloženju osuđujuće presude obrazložiti zbog čega nije dosudio niti najmanji iznos koji se dosuđuje za pojedini oblik nematerijalne štete;
2. da se iznos oduzete imovinske koristi dobivene iskorištavanjem žrtve mora dosuditi žrtvi ako je postavila imovinskopravni zahtjev; i
3. da je sud dužan za svako protupravno oduzimanje slobode žrtve koja je postavila imovinskopravni zahtjev dosuditi barem iznos naknade štete koji se plaća temeljem neosnovanog lišenja slobode.

Ad 1. Kod dosuđivanja imovinskopravnog zahtjeva kazneni sud postupuje po pravilima građanskog prava. Pritom je dužan uzeti u obzir članak 223. Zakona o parničnom postupku⁵⁸ koji propisuje da kada utvrdi da stranci pripada pravo na naknadu štete, ali se visina ne može utvrditi ili bi se mogla utvrditi samo s nerazmjernim teškoćama, sud će o tome odlučiti prema **slobodnoj ocjeni**. Osim toga, kazneni sud može pritom uzeti u obzir i Orijehtacijske kriterije i iznose za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete Vrhovnog suda (u nastavku: Orijehtacijski kriteriji).⁵⁹ Ako je činjenično sud utvrdio da je određene dane počinitelj tukao žrtvu, nesporno je da je barem te dane pretrpjela fizičke bolove za koje je naknada štete definirana Orijehtacijskim kriterijima. Ako je utvrđeno da je žrtva radila ono što je počinitelj tražio od nje iz straha, sud bi trebao u takvom slučaju presuditi barem minimalni iznos za pretrpljeni strah prema Orijehtacijskim kriterijima. Ako je žrtva očito smanjene životne aktivnosti kao posljedice kaznenog djela, ali sud nije u mogućnosti utvrditi u kojem postotku, trebao bi barem presuditi naknadu štete za minimalno 10% smanjenje životnih aktivnosti prema Orijehtacijskim kriterijima. Ako je nastupila naruženost žrtve kao posljedice kaznenog djela, sud bi i ovdje trebao dosuditi barem minimalni iznos koji se dosuđuje za naruženost prema Orijehtacijskim kriterijima. Ako je nastupila smrt žrtve ili gubitak ploda, i ovdje može postupiti po Orijehtacijskim kriterijima. Međutim, naglasak je na slobodnoj ocjeni na koju kazneni sud ima pravo kod dosuđivanja imovinskopravnog zahtjeva analogno pravilima građanskog prava te pravilu o slobodnoj ocjeni kod određivanja visine iznosa imovinske koristi (čl. 559. ZKP).

---

⁵⁸ NN, br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19 i 80/22.

⁵⁹ Vrhovni sud RH, Su-Vi-1331/02 I Su-II-1372/02, Četvrta sjednica Građanskog odjela (4/02) od 29. studenog 2002. (Orijehtacijski kriteriji i iznosi za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete); Vrhovni sud RH, Su-Vi-1331/02 I Su-II-1372/02, Druga sjednica Građanskog odjela (2/20) od 5. ožujka i 15. lipnja 2020. (Izmjena Orijehtacijskih kriterija i iznosa za utvrđivanje visine pravične novčane naknade nematerijalne štete).

Ad 2. Posve je neprihvatljivo da u jednom od istraživanih predmeta gdje je okrivljeni zaradio najmanje 70.000,00 kuna (oko 9.300 eura) od seksualnog iskorištavanja žrtve, koja imovinska korist je oduzeta, sud nije dosudio čak ni taj iznos žrtvi koja je podnijela imovinskopravni zahtjev u višestruko većem iznosu, nego je žrtvu uputio u parnicu.⁶⁰ Kako bi se ovakva praksa ubuduće izbjegla, nužno je propisati da se iznos oduzete imovinske koristi dobivene iskorištavanjem žrtve mora dosuditi žrtvi ako je postavila imovinskopravni zahtjev.

Ad 3. U nekim analiziranim predmetima je žrtva bila zatočena te je to osnova za naknadu štete zbog protupravnog oduzimanja slobode. Postoji u tom smislu mogućnost analogne primjene ustaljene prakse o naknadi štete osobama neosnovano lišenih slobode na osnovu članka 14. ZKP, gdje se naknada jednostavno obračunava po danu oduzete slobode. Sud, dakle, utvrđuje razdoblje u kojem je žrtvi bila oduzeta sloboda te broj dana množi s aktualnom dnevnom naknadom koja se isplaćuje osobama neosnovano lišenim slobode. To bi ionako bila minimalna naknada, a ako osoba ne bi bila njome zadovoljna, mogla bi pokrenuti parnični postupak.

3.3. Potreba donošenja Zakona o suzbijanju trgovanja ljudima i uvođenja nacionalnog izvjestitelja za trgovanje ljudima

Nacionalni odbor za suzbijanje trgovanja ljudima najviše je tijelo koje od 2002. godine donosi odluke strateškog karaktera u suzbijanju trgovanja ljudima. Sadašnji Nacionalni odbor djeluje na temelju Odluke Vlada RH od 7. prosinca 2020. godine,⁶¹ a svoj način rada i odlučivanja uredio je Poslovníkom od 26. ožujka 2021. godine.⁶² Glavni nedostatak Nacionalnog odbora je što je on utemeljen bez posebne zakonske osnove za njegovo osnivanje i rad.⁶³ Kao opću zakonsku osnovu treba uzeti članak 24. stavci 1. i 3. Zakona o Vladi RH, prema kojem Vlada može osnivati stalna i povremena radna tijela za davanje prijedloga, mišljenja, odnosno stručnih obrazloženja iz svoga djelokruga. Međutim, kako je Nacionalni odbor osnovan odlukom, a ne Poslovníkom Vlade, iz članka 24. stavka 3. Zakona o Vladi proizlazi da se radi o povremenom radnom tijelu, što ne odgovara stvarnom stanju jer ovo radno tijelo djeluje već dvadeset godina. Opet, nije prihvatljivo ni osnivanje Poslovníkom jer je praksa da se stalna radna tijela Vlade RH osnivaju za šira područja djelovanja Vlade (npr. Koordinacija za društvene djelatnosti i ljudska prava), a ovdje se radi o specifičnoj tematici. Stoga bi bilo poželjno njegovo postojanje i djelovanje zakonski regulirati i zbog specifičnosti ove tematike i radi osiguranja stalnosti njegovog djelovanja.⁶⁴

---

⁶⁰ Županijski sud u Varaždinu, 2 K-11/2019-98, presuda od 26. studenog 2019. (Vrhovni sud RH, I Kž-95/2020-8, presuda od 25. svibnja 2020.).

⁶¹ NN, br. 136/20.

⁶² Klasa: 004-01 12I-12103, Urbroj: 50450-01 /07-21-03.

⁶³ O tome kritički Ofak, Lana, and Maja Munivrana Vajda. "Preporuke za poboljšanje hrvatskog pravnog okvira i mjera za suzbijanje i prevenciju trgovanja ljudima." *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu* 69.1, 2019, str. 62.

⁶⁴ Ibid.

Operativni tim Nacionalnog odbora za suzbijanje trgovanja ljudima djeluje kao uže operativno tijelo, a sastav mu je sličan kao i Nacionalnog odbora u pogledu institucija koje članovi predstavljaju, s time se radi pretežito o srednje rangiranim predstavnicima koji imaju specifična znanja o trgovanju ljudima. Na čelu Operativnog tima je od 2004. godine nacionalni koordinator za suzbijanje trgovanja ljudima, a po svom položaju tu dužnost obavlja ravnatelj ULJPPNM, koji ga je i osnovao. Na temelju intervjua s članovima Operativnog tima i neposrednim promatranjem njegove sjednice, uočen je problem da je rasprava o pojedinim predmetima ograničena zbog tajnosti podataka. Naime, nekim članovima Operativnog tima je poznat identitet žrtve zbog toga što su u neposrednom doticaju s njom ili s njezinim predmetom, dok većina članova Operativnog tima ne pozna sve relevantne činjenice slučaja kako bi se mogli kvalitetno uključiti u raspravu. Stoga se predlaže promjena okvira njegovog rada donošenjem novog Zakona o suzbijanju trgovanja ljudima na način da se propiše da članovi Operativnog tima trebaju proći sigurnosnu provjeru odgovarajuće razine. Tada bi se moglo propisati i da članovi Operativnog tima koji su prošli sigurnosnu provjeru mogu izvršiti uvid u predmete u kojima su identificirane žrtve trgovanja ljudima.

Nacionalnim planovima za suzbijanje trgovanja ljudima predvidjelo se donošenje **protokola kojima se uređuju postupanja u vezi s žrtvama trgovanja ljudima**. Njih danas donosi Vlada RH te su na snazi tri protokola: *Protokol za identifikaciju, pomoć i zaštitu žrtava trgovanja ljudi*,⁶⁵ *Protokola o postupanju pri dobrovoljnom i sigurnom povratku žrtava trgovanja ljudima*⁶⁶ i *Protokol o integraciji/reintegraciji žrtava trgovanja ljudima*.⁶⁷

Također, u tijeku je izrada *Protokola o razmjeni podataka o identificiranim žrtvama trgovanja ljudima*, što je ujedno i bila preuzeta obveza u dosadašnjem Nacionalnom planu za trgovanje ljudima, a koja nije realizirana. Upravo u predmetnom istraživanju sam uočio koliko je teško sravniti podatke policije, DO i sudova kako zbog različitih brojeva spisa, tako i zbog različitih metoda vođenja evidencije spisa (po žrtvi, po okrivljeniku, po predmetu). Smatram da razmjena i praćenje informacija koja će se predvidjeti ovim Protokolom trebala temeljiti na identificiranim žrtvama trgovanja ljudima neovisno o tome je li djelo kvalificirano kao trgovanja ljudima ili neko drugo kazneno djelo.

Međutim, ni za jedan od navedenih protokola ne postoji zakonska osnova za njihovo donošenje niti su objavljeni u Narodnim novinama, što znači da sukladno stajalištu Ustavnog suda oni

---

⁶⁵ Zaključak Vlade RH od 7. rujna 2017. (na prijedlog ULJPPNM, klase: 004-01/17-10/08, urbroja: 50450/03-17-09, od 21. kolovoza 2017. godine).

⁶⁶ Zaključak Vlade RH od 7. rujna 2017. (na prijedlog ULJPPNM, klase: 004-01/17-10/08, urbroja: 50450/03-17-09, od 21. kolovoza 2017. godine).

⁶⁷ Zaključak Vlade RH od 28. veljače 2019. (na prijedlog ULJPPNM, klase: 004-01/19-09/10, urbroja: 50450/03-19-25, od 13. veljače 2019. godine.)

ustvari nisu propisi niti imaju pravnu snagu.⁶⁸ Svi protokoli su usvojeni zaključkom Vlade RH o njihovu prihvaćanju, a zaključci po pravnoj prirodi nisu propisi, već se smatra da potpadaju pod kategoriju internih naputaka kao posebnih akata kojim više tijelo određuje upute za postupanje.⁶⁹ Međutim, predmetni protokoli sadržavaju odredbe kojima se propisuju pojedina prava žrtava trgovanja ljudima, način njihovog ostvarivanja te nadležnosti pojedinih tijela u vezi s njihovim ostvarenjem. Problem je u tome što žrtve nemaju pravno sredstvo protiv nadležnog tijela koje im ne bi omogućilo ostvarenje prava iz protokola ako ono nema ujedno i uporište u zakonu ili podzakonskom aktu.⁷⁰

Osim toga, Hrvatskoj nedostaje i nezavisni **Nacionalni izvjestitelj za trgovanje ljudima**. GRETA i OESS u svojim izvješćima i preporukama potiču hrvatske vlasti da uspostave neovisnog Nacionalnog izvjestitelja za trgovanje ljudima za praćenje aktivnosti državnih institucija za suzbijanje trgovanja ljudima, kako je predviđeno člankom 29., stavka 4. Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima: „*Svaka će stranka razmotriti mogućnost imenovanja državnih izvjestitelja ili drugih mehanizama za praćenje aktivnosti državnih institucija na području suzbijanja trgovanja ljudima i provedbe zahtjeva sadržanih u nacionalnom zakonodavstvu.*“ Izvjestitelj bi trebao biti neovisno tijelo koje će pratiti rad svih institucija u suzbijanju trgovanja ljudima te donositi izvješća o njihovom radu na suzbijanju trgovanja ljudima. Pritom se može razmotriti nizozemski model kao uzor za uspostavu nacionalnog izvjestitelja u Hrvatskoj. Nizozemska je uspostavila „*Nacionalnog izvjestitelja za trgovanje ljudima i seksualno nasilje nad djecom*“⁷¹ 2000. godine kao zakonski regulirano neovisno tijelo. Glavni zadatak nizozemskog Nacionalnog izvjestitelja je izvještavati o prirodi i opsegu trgovanja ljudima (i seksualnom nasilju nad djecom) te o učincima provedene politike nizozemske Vlade. Njegova izvješća sadrže informacije o relevantnim propisima i zakonodavstvu, kao i podatke o prevenciji, kriminalističkim istragama, kaznenom progonu počinitelja i podršci žrtvama trgovanja ljudima. Osim toga, Nacionalni izvjestitelj za trgovanje ljudima prikuplja i analizira statističke podatke te daje preporuke politika usmjerene na poboljšanje borbe protiv trgovanja ljudima.

Stoga bi trebalo donijeti poseban **Zakon o suzbijanju trgovanja ljudima**,⁷² koji bi između ostalog odredio da Vlada RH donosi odgovarajuće protokole za postupanje s žrtvama trgovanja ljudima te da se oni ubuduće objavljuju u Narodnim novinama. Naziv zakona, koji su predložile

---

⁶⁸ Ustavni sud RH, U-II-3209/2013 i U-II-4311/2013, rješenje od 19. prosinca 2013., toč. 6.2. Više o tome vidi Ofak L., Munivrana Vajda M., op.cit., str. 66.

⁶⁹ Ofak L., Munivrana Vajda M., op.cit., str. 63.

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Web stranica nizozemskog Nacionalnog izvjestitelja za trgovanje ljudima i seksualno nasilje nad djecom nalazi se na sljedećoj poveznici: <https://www.dutchrapporteur.nl>.

⁷² Ibid., str. 68.

Ofak i *Munivrana*,⁷³ je prikladan imajući u vidu npr. Zakon o suzbijanju zloporabe droga⁷⁴ ili Zakon o suzbijanju diskriminacije.⁷⁵ Isto tako i sadržaj takvog zakona bio bi prikladan, imajući u vidu Zakon o Nacionalnom preventivnom mehanizmu za sprečavanje mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja.⁷⁶ Potonjim zakonom se uređuje jedno usko i specifično tijelo i područje koje je u rangu suzbijanja trgovanja ljudima, a u djelokrugu poslova Pučke pravobraniteljice. I ovdje bi trebalo razmotriti tu mogućnost da se nacionalni izvjestitelj za trgovanje ljudima uklopi u djelokrug poslova Pučke pravobraniteljice ili nezavisno od nje. U budućem Zakonu o suzbijanju trgovanja ljudima⁷⁷ bi se, dakle, regulirali sljedeći sadržaji:

- nadležnost Vlade RH da donosi protokole za postupanje s žrtvama trgovanja ljudima te njihova objava u Narodnim novinama;
- osnovni sadržaji iz samih protokola za postupanje s žrtvama trgovanja ljudima kako bi prava i obveze u njima imale odgovarajuću pravnu snagu;
- zakonski temelj za Nacionalni odbor za suzbijanje trgovanja ljudima;
- djelokrug i način rada Nacionalnog izvjestitelja za trgovanje ljudima, uvjete za izbor i razrješenje te suradnju s drugim državnim tijelima;
- obveza donošenja Nacionalnog plana za suzbijanje trgovanje ljudima svake četiri godine;⁷⁸
- druga pitanja od značaja za suzbijanje trgovanja ljudima, a koja već nisu regulirana drugim zakonima.

3.4. Žrtve trgovanja ljudima u Zakonu o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela

Osim adhezijskog i parničnog postupka, postoji alternativa da država preuzme na sebe obvezu da naknadi štetu žrtvama trgovanja ljudima. Žrtve kaznenih djela nasilja počinjenih s namjerom već imaju pravo na naknadu pod određenim uvjetima sukladno Zakonu o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela.⁷⁹ Premda je prema identificiranim žrtvama trgovanja ljudima u istraživanom razdoblju u preko polovici predmeta (53.5%) primijenjena sila, one u rijetkim slučajevima mogu ostvariti tu naknadu iz razloga što je potrebno utvrditi teške tjelesne ozljede ili teško narušenje zdravlja, što nije obilježje kaznenog djela trgovanja ljudima. U samo jednom od navedenih predmeta je sud osudio dva počinitelja za stjecaj kaznenih djela trgovanja ljudima (čl. 106. KZ) i teške tjelesne ozljede (čl. 118. KZ), a u tom predmetu nije bio niti postavljen

---

⁷³ Ibid.

⁷⁴ NN, br. 107/01, 87/02, 163/03, 141/04, 40/07, 149/09, 84/11, 80/13, 39/19

⁷⁵ NN, br. 85/08, 112/12

⁷⁶ NN 18/11, 33/15

⁷⁷ Usp. *Ofak L., Munivrana Vajda M., op.cit.* str. 62 i 68.

⁷⁸ U 2016. i 2017. je propušteno donošenje Nacionalnog plana, nakon čega je donesen za razdoblje 2018. do 2021. koji je istekao, a ponovo je propušteno njegovo donošenje za 2022. godinu.

⁷⁹ NN 80/08, 27/11

imovinskopravni zahtjev.⁸⁰ Dosad nijedna žrtva trgovanja ljudima nije ostvarila pravo na naknadu po navedenom Zakonu, a prema izvješću GRETA-e, takvih zahtjeva nije niti bilo.⁸¹

Stoga, ako bi se usvojila ova preporuka, trebalo bi **izmijeniti članak 5. Zakona o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela** na način da se propiše **iznimka prema kojoj identificirane žrtve trgovanja ljudima koje su ujedno i žrtve kaznenog djela nasilja, imaju pravo na novčanu naknadu** bez obzira na to je li nastupila teška tjelesna ozljeda ili teško narušenje zdravlja.

4. ZAKLJUČAK

Ulazak Hrvatske u Schengen zonu sa sobom nosi i nove izazove. Brisanjem granica između Hrvatske i zemalja EU povećava se opasnost od ulaska počinitelja i dovođenja žrtava trgovanja ljudima iz drugih krajeva Europe, a da se pritom njihov ulazak i boravak u Hrvatskoj uopće ne evidentira. Upravo se najveći otkriveni slučaj trgovanja ljudima dogodio u Hrvatskoj nakon ulaska u Europsku uniju (slučaj „Tajvanci“), kada su već bili olakšani uvjeti prelaska granice, a eksploatacija se događala u dvije unajmljene kuće. Stoga posebnu pozornost svakako treba posvetiti kontroli najma nekretnina tj. osigurati da sve osobe koje se nalaze u nekretnini budu na odgovarajući način prijavljene, a ne samo kada se radi o turističkom najmu.

Prosječni godišnji broj od 35 identificiranih žrtava trgovanja ljudima u istraživanom razdoblju (2016.-2020.) daleko je od stvarnog broja, već uglavnom može biti pokazatelj učinkovitosti policije u otkrivanju tih kaznenih djela.⁸² Zbog toga dobivene rezultate treba shvatiti s velikim oprezom. Istraživanje je pokazalo da približno podjednak broj žrtava iz Hrvatske i inozemstva, podjednaku zastupljenost muškaraca i žena, tri četvrtine žrtava mlađe dobi (do 30 godina), jedna četvrtina djeca, polovica žrtava tjerano na činjenje protupravnih radnji, polovica maloljetnih žrtava je seksualno eksploatirano.

Osumnjičenih počinitelja je u istraživanom razdoblju bilo u prosjeku 31 godišnje, od čega trećina mlađe dobi (do 30 godina), oko tri četvrtine muškarci (čak četvrtina žene), najčešće su prijetili žrtvama (oko dvije trećine predmeta) ili primjenjivali silu (preko polovica predmeta), visok udio počinitelja s 4 i više djece (jedna trećina), većina bez obrazovanja ili sa završenom

---

⁸⁰ Općinski sud u Puli, Stalna služba u Pazinu, K-84/2018, presuda od 12. travnja 2018. godine.

⁸¹ GRETA, Evaluation Report Croatia, Third evaluation round: Access to justice and effective remedies for victims of trafficking in human beings, Council of Europe, Strasbourg, 2020, str. 22.

⁸² Guri Tyldum and Anette Brunovski, Describing the Unobserved: Methodological Challenges in Empirical Studies on Human Trafficking, u: F.Laczko i E. Gozdzia (ur.), Data and research on human trafficking: A global survey, International Organization for Migration, Geneva, 2005. str. 24.

osnovnom školom, većina nezaposleni, oko dvije trećine počinitelja su poznate ili bliske osobe žrtvi.

Međutim, osuđeni počinitelji trgovanja ljudima i ropstva na godišnjoj razini mogu se u pravilu izbrojati na prste jedne ruke, jer se samo manji broj predmeta u kojima su identificirane žrtve trgovanja ljudima procesuirao kao trgovanje ljudima ili ropstvo, a najveći udio u kvalifikacijama imaju spolni delikti. Više od polovice izrečenih kazni su bezuvjetne zatvorske kazne (premda uglavnom blage), više od četvrtine uvjetne osude (sve bez izrečenih posebnih obveza). Osobito poražavajuće je da je samo jedna žrtva u petogodišnjem razdoblju uspjela ostvariti pravo na naknadu štete koju je pretrpjela zbog kaznenog djela trgovanja ljudima, i to ne u kaznenom (adhezijskom) postupku, nego u parničnom postupku koji je trajao čak 6 godina.

Ove godine Hrvatska obilježava 20 godina od donošenja prvog Nacionalnog plana za suzbijanje trgovanja ljudima, a u tijeku je izrada novog (za razdoblje do 2027.) i to je prilika da se nešto poduzme i popravi loša slika. Izdvojiti ću prioritete: objedinjavanje ili usklađivanje pravnog okvira trgovanja ljudima i ropstva; donošenje Zakona o suzbijanju trgovanja ljudima; uvođenje nezavisnog nacionalnog izvjestitelja za trgovanje ljudima koji će pratiti provođenje zakona i javnih politika u području suzbijanja trgovanja ljudima; osiguravanje žrtvama trgovanja ljudima naknadu pretrpljene štete u što kraćem roku po identifikaciji (izmjenama ZKP i/ili Zakona o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela); propisivanje hitnosti postupanja u predmetima trgovanja ljudima; propisivanje odredbe o nekažnjavanju žrtava trgovanja ljudima; uvođenje načela naknade štete žrtvama; propisivanje obveze izricanja posebnih obveza uz uvjetnu osudu; i na kraju kontinuirane edukacije o trgovanju ljudima na svim razinama.

POPIS LITERATURE

Glavni izvor:

Maršavelski, A. (2022). Empirijski pokazatelji trgovanja ljudima i ropstva u Hrvatskoj-temelj za unapređenje pravnog okvira. *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, 29(2), 491-531.

Ostala literatura:

Baranašić, L., Dabo, K., *Prevenција trgovanja ljudima kao medijska tema Hrvatskog Crvenog križa, Migracije i identitet: kultura, ekonomija, država*, IMIN, Zagreb, 2021.

Barić, R, *Stavovi i percepcija građana o trgovini ljudima i migrantskoj krizi, Kriminalistička teorija i praksa*, vol. 6, no. 1, 2019.

Belušić, M., Doležal, D., Dvorski, I., Draganja, M., Trgovanje ljudima, Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju 14, no. 2, 2006.

Božić, V., Krijumčarenje ljudi i trgovanje ljudima u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu i sudskoj praksi, Zbornik Pravnog Fakulteta Sveucilista u Rijeci, vol., 36, no. 2, 2015.

Cvitanović L., Derenčinović, D., Turković, K., Munivrana Vajda, M., Dragičević Prtenjača, M., Maršavelski, A., Roksandić Vidlička, S., Kazneno pravo: posebni dio, Zagreb, 2018.

Derenčinović, D., Nisu na prodaju – o pravima žrtava trgovanja ljudima nakon presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu Rantsev protiv Cipra i Rusije, Godišnjak Akademije pravnih znanosti Hrvatske, vol. 1, no. 1, 2010.

Doležal, D., Prevencija trgovanja ljudima, Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci, vol. 28, no. 2, 2007.

Felson, M., Crime and Everyday Life. 2nd ed. Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press, 1998.

GRETA, Evaluation Report Croatia, Third evaluation round: Access to justice and effective remedies for victims of trafficking in human beings, Council of Europe, Strasbourg, 2020.

Hathaway, J.C, The human rights quagmire of human trafficking, Va. J. Int'l L. 49, 2008.

Herceg Pakšić, B., Jukić, M., Primjena Konvencijskog prava u području zabrane ropstva i prisilnog rada: Europski standardi i hrvatska postignuća, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 23, no. 2, 2016.

Hirschi, T. Causes of Delinquency, University of California Press, Berkeley, 1969.

Human Rights Watch, EU: Address Croatia Border Pushbacks – Abuses Should Rule Out Schengen Accession, 8.11.2019., <https://www.hrw.org/news/2019/11/08/eu-address-croatia-border-pushbacks> (pristupljeno 20.10.2022.)

International Labour Organization (ILO), Walk Free Foundation, Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage, Ženeva, 2017.

International Labour Organization (ILO), Walk Free, International Organization for Migration (IOM), Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage, Ženeva, 2022.

International Labour Organization, ILO says forced labour generates annual profits of US\$ 150 billion, 20. svibnja 2013, https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_243201/lang--en/index.htm (pristupljeno 20.10.2022.).

Ivanda, K., Doseljeni u Hrvatsku i pozicija na tržištu rada, u: M Perić-Kaselj (ur.), Migracije i identitet: kultura, ekonomija država , Zagreb, 2020.

Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21, 114/22)

Kelly L., You Can Find Anything You Want: A Critical Reflection on Research on Trafficking in Persons within and into Europe, u: F.Laczko i E. Gozdzia (ur.), Data and research on human trafficking: A global survey, International Organization for Migration, Geneva, 2005.

Kovčo Vukadin, I., Jelenić, D., Trgovanje ljudima: kriminološki i kaznenopravni aspekt, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 10, no. 2, 2003.

Marguč, S., Žganec, N., Važnost socijalnog rada i psihosocijalne pomoći u radu sa žrtvama trgovanja ljudima, Socijalne teme: Časopis za pitanja socijalnog rada i srodnih znanosti, vol. 1, no. 8, 2021.

Massenkoff, M.N., Rose, E.K., *Family formation and crime*. No. w30385. National Bureau of Economic Research, 2022, https://www.nber.org/system/files/working_papers/w30385/w30385.pdf (pristupljeno 20.10.2022.)

Milković I., Trgovina ljudima kao najteži oblik kršenja ljudskih prava. Zbornik Pravnog fakulteta u Splitu. Vol. 57, no. 4, 2020.

Milković, I., Trgovanje ljudima - analiza slučaja, Zbornik Pravnog fakulteta u Splitu, vol. 58, br. 3, 2021.

Munivrana Vajda, M., Dragičević Prtenjača, M., Maršavelski, A., Nekažnjavanje žrtava trgovanja ljudima u hrvatskoj – pravni standard kao fikcija ili stvarnost, Zbornik Pravnog fakulteta u Splitu, vol. 53, no. 4, 2016.

Munivrana Vajda, M., Kaznena djela protiv čovječnosti i ljudskog dostojanstva, u: Cvitanović L. et al., Kazneno pravo: posebni dio, Zagreb, 2018.

Munivrana, M., Sučić, I., Maršavelski, A., Eterović, I., Zločin iz mržnje u Hrvatskoj: Empirijsko istraživanje slučajeva u razdoblju od 2013. do 2018. Godine, Hrvatski pravni centar, Zagreb, 2020.

MUP RH, Godišnje izvješće za 2020. godinu o migracijama i azilu u Republici Hrvatskoj, Nacionalno izvješće (2. dio), Zagreb, 2021.

Novoselec, P. (ur.), Posebni dio kaznenog prava, Zagreb, 2007.

Ofak, L., Munivrana Vajda, M., Preporuke za poboljšanje hrvatskog pravnog okvira i mjera za suzbijanje i prevenciju trgovanja ljudima, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, vol. 69, no. 1, 2019.

Potz, T., Komparacija Švedske i Hrvatske u borbi protiv trgovine ljudima (trgovine seksom): može li Hrvatska naučiti nešto od Švedske?, Mali Levijatan: studentski časopis za politologiju 6, no. 1, 2019.

Protokol o integraciji/reintegraciji žrtava trgovanja ljudima

Protokol o postupanju pri dobrovoljnom i sigurnom povratku žrtava trgovanja ljudima

Protokol za identifikaciju, pomoć i zaštitu žrtava trgovanja ljudima

Sampson, R.J., Laub, J.H., Wimer, C., Does marriage reduce crime? A counterfactual approach to within-individual causal effects, Criminology, vol. 44, no. 3, 2006.

The Global Slavery Index 2018, Walk Free Foundation, https://downloads.globalslaveryindex.org/ephemeral/GSI-2018_FNL_190828_CO_DIGITAL_P-1667682668.pdf (pristupljeno 20.10.2022.)

Turković K. et al., Komentar Kaznenog zakona, Narodne novine, Zagreb, 2013.

Turković, K., Kaznena djela protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom, u: Novoselec, P. (ur.), Posebni dio kaznenog prava, Zagreb, 2007.

Tyldum, G., Brunovskis, A., Describing the unobserved: Methodological challenges in empirical studies on human trafficking, International migration, vol., 43, no. 1-2, 2005.

UNODC, Model Legislative Provisions against Trafficking in Persons, Vienna, 2020.

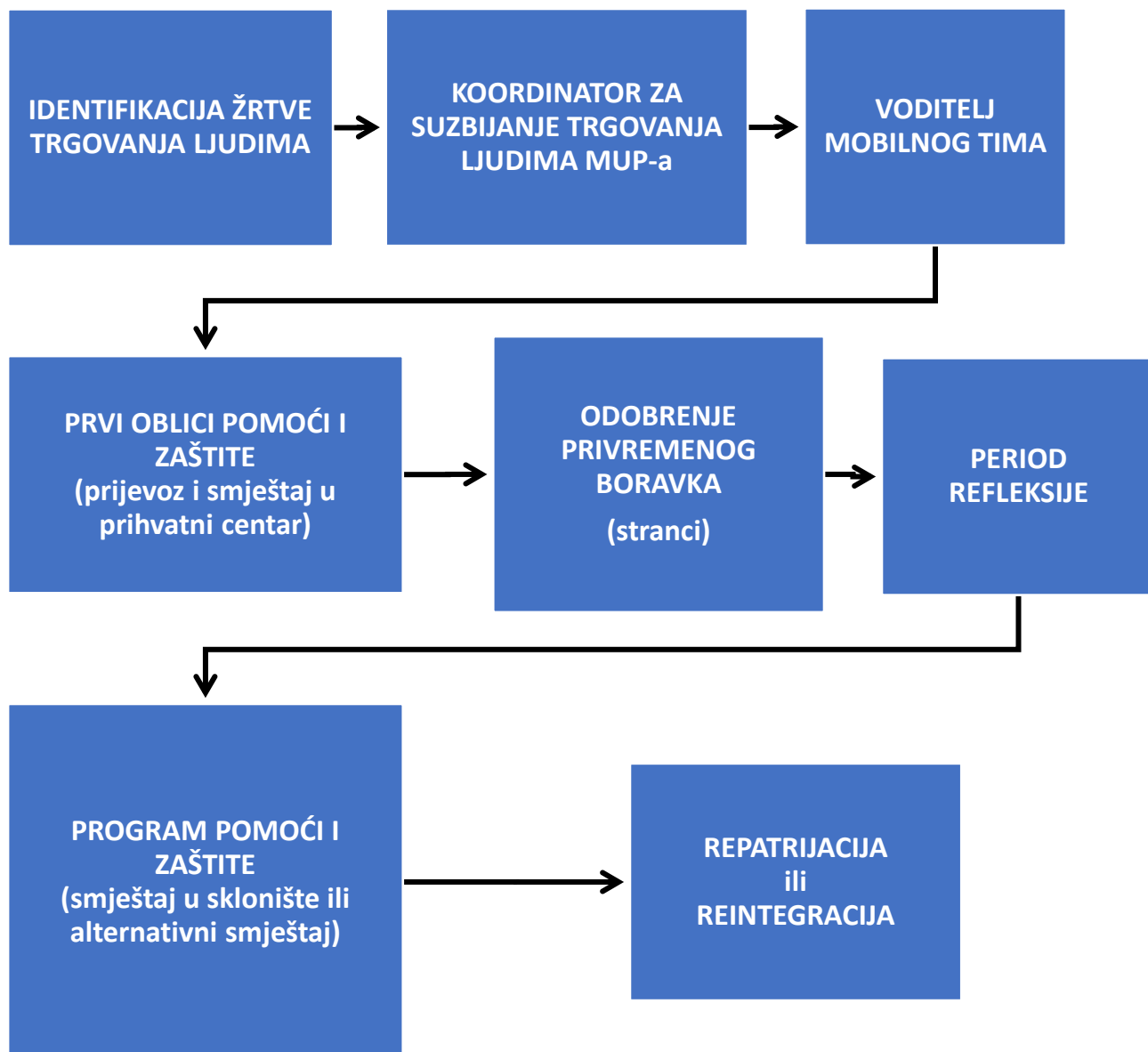
Veber, S., Koštić, Z., Obilježja trgovanja ljudima u Republici Hrvatskoj, Polic. i sigur. (Zagreb), vol. 20. no 2, 2011.

Vukmanić, M., Zore, P., Ostali oblici seksualnog nasilja, u: M. Mamula (ur.), Seksualno nasilje u Hrvatskoj 2000-2010., Ženska soba, Zagreb, 2011.

Zakon o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19, 130/20, 80/22)

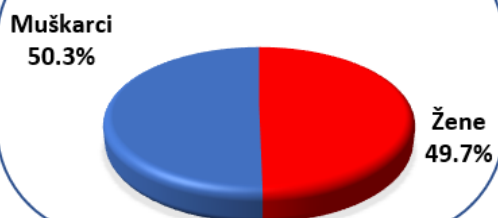
Zakon o novčanoj naknadi žrtvama kaznenih djela (NN 80/08, 27/11)

**PRILOG 1:
OSNOVNI TIJEK POSTUPKA PREMA IDENTIFICIRANIM
ŽRTVAMA TRGOVANJA LJUDIMA**

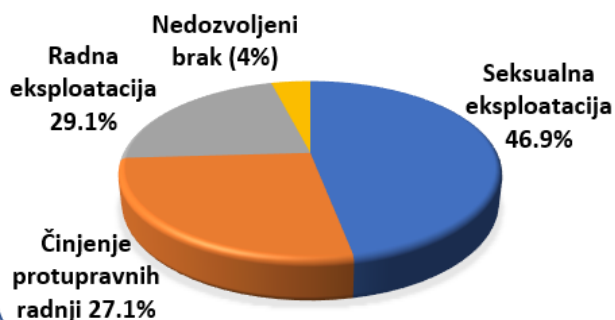
PRILOG 2:
PODACI O ŽENAMA I PODZASTUPLJENIM SKUPINAMA KAO
IDENTIFICIRANIM ŽRTVAMA TRGOVANJA LJUDIMA (2016. - 2020.)

ŽRTVE PREMA SPOLU

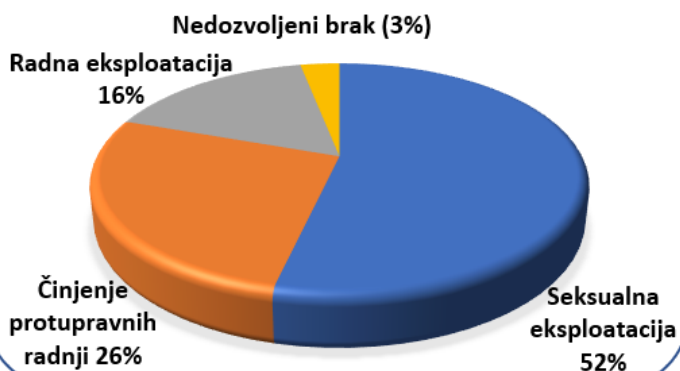

- približno polovica žrtava su žene
- približno polovica žena žrtava trgovanja ljudima su seksualno eksploatirane

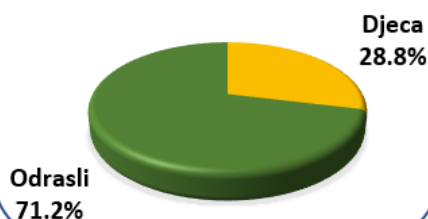
ŽENE ŽRTVE PREMA VRSTI EKSPLOATACIJE

ŽRTVE DJECA PREMA VRSTI EKSPLOATACIJE

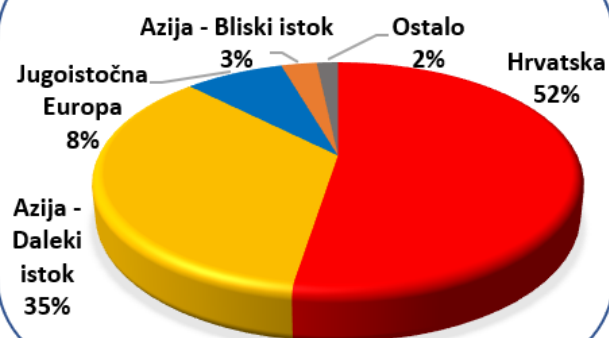
ŽRTVE PREMA DOBI

- više od četvrtine žrtava identificiranih žrtava trgovanja ljudima su djeca

- djeca žrtve su pretežito seksualno eksploatirane i većinom su djevojčice, koje čine gotovo 3/4 djece žrtava namijenjenih seksualnoj eksploataciji (73.1%)

PORIJEKLO ŽRTAVA

ŽRTVE DJECA PREMA SPOLU

- Gotovo polovica identificiranih žrtava su iz inozemstva
- Među manjinama žrtvama trgovanja ljudima najčešća skupina su Romi, i to najčešće djeca

GUIDELINES SUMMARY IN ENGLISH

The research conducted in these Guidelines focuses on analyzing data derived primarily from the examination of 82 cases of human trafficking in Croatia, which involved the identification of 177 victims and a total of 154 reported perpetrators or suspects. The data collected spans the period from 2016 to 2020. Additionally, the research included 20 interviews with individuals directly involved in the Croatian anti-trafficking system.

The findings of the research have resulted in a comprehensive set of recommendations and proposed interventions aimed at enhancing the legal framework for combating human trafficking. These recommendations encompass various aspects of legislation and policy, including:

1. Consolidation or harmonization of the legal framework pertaining to human trafficking and slavery. This involves ensuring coherence and alignment between existing laws and regulations addressing these issues.
2. Introduction of a Law on Combating Human Trafficking. The establishment of a specific law dedicated to combatting human trafficking would provide a stronger legal foundation for prosecuting offenders and protecting victims.
3. Establishment of an independent national rapporteur for human trafficking. The creation of this role would facilitate monitoring, reporting, and assessment of anti-trafficking efforts in the country, ensuring a more systematic approach to combating this crime.
4. Inclusion of victims of human trafficking in the Law on Compensation for Victims of Criminal Offenses. This would enable trafficking victims to access financial compensation and support, recognizing their status as victims of a crime.
5. Prescribing the urgency of proceedings in human trafficking cases. This recommendation highlights the importance of prioritizing and expediting legal proceedings related to human trafficking to ensure swift justice for victims and timely prosecution of perpetrators.
6. Implementation of non-punishment clauses for victims of human trafficking. Such provisions would safeguard victims from being penalized for crimes they were forced to commit while being trafficked, ensuring their protection and rehabilitation rather than further victimization.
7. Continuous education on human trafficking at all levels. This recommendation emphasizes the need for ongoing and comprehensive training programs for justice professionals, law enforcement, and relevant stakeholders to enhance their knowledge and skills in identifying, preventing, and addressing human trafficking cases.

Several proposed measures are of a general nature and could be applicable to other criminal offenses as well. For instance, the formulation of a duty to award property claims as a rule in the Criminal Procedure Act, the principles of compensating victims of criminal offenses, and the introduction of specific obligations alongside conditional sentences as rules in the Criminal Code.

In summary, this research provides valuable insights into the challenges of combatting human trafficking in Croatia. The recommendations and proposed interventions outlined in the study aim to strengthen the legal framework and enhance the protection of women, children, Roma, and migrant victims. By addressing gaps in legislation, establishing independent oversight mechanisms, and promoting education and awareness, justice professionals can play a vital role in combating human trafficking and ensuring the well-being and rights of victims are safeguarded.

The publication of this content was funded by a grant from the United States Department of State. The opinions, findings, and conclusions stated herein are those of the authors and do not necessarily reflect the opinions, findings, and conclusions of the United States Department of State.